NEMZETI NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXIII. ÉVFOLYAM. 1902. IX. FÜZET.

November.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	Erzsébet királynéról. Szarvas Gáborné	321—330
II.	A nők feladata a Székelyföldön. Geőcze Sarolta	331—339
III.	Danzig és környéke. Vidéky Apollonia	340—347
IV.	A nők munkára nevelése. Simon Lajos	348—351
V.	Vásott és ostoba. Ember János	352—357
VI.	Iskolai értesítők. S. I.	358—364
VII.	**Nőnevelési szemle.** Bölcsészethallgató nők. Dr. Jókai Mór. — Wlassics miniszter az iskolákban. — A IV. ker. felsőbb leányiskola. — A hódmezővásárhelyi óvónőképző. — A M. D. E. tanítónői szakosztálya. — Régi hímzések kiállítása. — Az amerikai nők küzdelme. — A német nőegyletek szövetsége. — A helsingforsi egyetem. — A nőkérdés haladása Svédországban, Belgiumban és Indiában.	365—371
VIII.	**Irodalom.** Pekár Károly, A filozófia története. S. J. — Kőrösi Henrik és Sztojanovics Jenő, A magyar Lant. S. J. — Beküldött könyvek	372—376

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet Nőiskola.)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai tetemesen leszállított áron kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés“* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés“* címe alatt a VI. ker. állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI. ker., Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXIII. ÉVFOLYAM. 1902. NOVEMBER. IX. FÜZET.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉRÓL.*

Mélyen tisztelt hallgatóim! Új hajlékunkban, távol a világ zajától s a szabad természettől környezve, ma jöttünk össze először, hogy annak az emlékét ünnepeljük, a kinek nevét házunk homloka büszkén viseli: *Erzsébet királynénk* emlékét.

De nem először történt, hogy e név: *Erzsébet* összegyűjt mindnyájunkat, tanítványokat, tanárokat, előljárókat, mindnyájunkat, a kiket a szeretet köteléke összefűz, hogy fölidézzük lelkünkben annak a királynénak dicső képét, a kit az egész magyar nemzet szeretettel szívébe fogadott. Tisztult érzéssel követtük immár több éven át sorainkból azokat az ünnepi szónokokat, a kik tehetségük javát ráfordították, hogy halhatatlan királynénk lelki kincseit előttünk föltárják. De vajjon nem hoztak-e már minden kincset napfényre, melyet e nagy történeti alakunk lelke magában rejtett, s nekem nem jutott most egyéb föladat, mint szép gondolataikat, igaz érzésből fakadt szavaikat Önök előtt ismételve fölidézni?

Bizonyára mindnyájunk tapasztalata, hogy mind a természetnek, mind a művészetnek remekei minden újabb szemléletnél újabb szépségekkel lepnek meg bennünket. Így vagyunk szeretteinkkel is; mindig új és új okokat találunk, hogy még jobban szerethessük őket. S kinek közülünk ne volna szerény kis mondanivalója, ha Erzsébetünk nevével kopogtatnak szíve ajtaján?

Mi, a kik hivatásunknál fogva a ránk bizott ifjúság egyszerű tetteiből következtetve is belepillantunk lelkük szövevényeibe, s mi, kik az irodalomban a költött s valódi világ közt keressük az

* Az «Erzsébet Nőiskola» ez évi emlékünnepén tartott előadás.

összefüggést, mi tudjuk, hogy az emberi lelket elemezve sokszor ráakadunk egyetlenegy vezetőerényre vagy fogyatkozásra, mely kezünkbe adja a bűvös kulcsot a bonyodalmas lelki élet nyilvánulásainak a megfejtésére. S nem keresi-e a természettudós is az ezer és ezernyi sokféleség közt az *egységet?*

Erzsébet királynénk lelki életének a megfigyelése is rávezet minket ilyen főmotivumra, s ez a *lelki nemesség.* Minden szava, minden tette, melyet a fukar hagyomány és krónika róla megőrzött, annak a magas, tiszta légkörnek a nyomait viseli magán, a hova köznapi lelkek nem tudnak fölemelkedni. Nemességet osztani királyi jog; de a mi felséges asszonyunk lelki nemességének tündöklő példájával nemesítette alattvalóit.

Ilyen fölötte nemes vonása az elköltözöttnek, mint igyekezett jóságával kitölteni a nagy tért, mely az ő fényben uszó helyzete és alattvalói közt elhuzódott, mintha mondaná: «A sors fölétek helyezett, de ne fájjon nektek e távolság; ime, leszállok hozzátok, hogy közelebb léphessünk egymáshoz. Fölkereslek benneteket s veletek érzek a nyomorúság tanyáján, a kórházakban; az általános emberi szeretet megnyilatkozásaiban, az egyesületekben; büszkeségtekben, mikor a művelt világnak bemutatjátok haladástokat.» S ugyane nemes kiegyenlítés vágyát észlelhetjük akkor is, mikor a nép egyszerű fiával áll szemben, az egyszerű kertészszel például, a ki őt a budai hegyekben kalauzolta s kit biztatott, hogy csak tegye föl kalapját, ne álljon előtte hajadon fővel. S mikor meredekebb helyre érnek, *a királyné* nem fél a munkás durva te- nyerétől, hanem kéri, nyujtsa oda kezét és segítse át az akadályon. Egyik tanítója beszéli, mily nagy félelemmel várta első találkozását királyi tanítványával s mint tünt el ez érzés mintegy varázsütésre, a mint a leírhatatlan jóságot látta, mely a királyné arcáról feléje sugárzott. Hiszen más fejedelmi nők is elegyednek alattvalóik közé; de a mi királyasszonyunk oly lelki finomságot vitt ily találkozásokba, hogy inkább egy jóságos tündér megjelenésének benyomását éreztette, mint az ország leereszkedő úrnőjét.

Egész életén át szakadatlan lánczolatban gyakorolta a jóságot azzal a finom, előkelő női ösztönnel, melyet hatodik érzéknek

neveznek, mely szintén a lelki nemességnek próbaköve, s mely nélkül a női lélek nem teljes. Nehéz volna eldönteni, jóságában volt-e nagyobb, vagy gyöngédségében, a melyben nem kis mértékben részesültek azok, kiknek az a kitüntető föladat jutott, hogy a királyné ismereteit gyarapíthatták. Figyelme irántuk nem szűnt meg a tanítás idejével. A szerencsétlen véget ért Majláth János gróf régóta elhagyta volt a possenhofeni kastélyt, mikor egykori lelkes tanítványa, halálának hírére, megkönnyezte őt. S mennyi figyelmet tanusított magyar mestere, Falk Miksa iránt! Hogy útjában a királyné lakása felé ne háborgassa sok találkozás, elrendeli, hogy oly lépcsőn vezessék föl, a hol senkitől zavarva egyenesen abba a terembe jut, melyben a tanítás történt. Első szavával megköszöni Falk készségét, a melylyel tanítására vállalkozott. A királyné abban az időben edzette magát s még hideg időben is nyitva tartotta ablakait. De mivel a magyar leczke folyamán tapasztalta, hogy tanítója didergett, a következő napon minden ablak be volt téve s a kandallóban pattogott a tűz. Mikor udvari ünnepektől föltartóztatva rendes föladatát el nem készíthette, legalább egy kis mesét fordít, az ágyban fekve, fáradtan, hogy mestere lássa jóakaratát és buzgóságát. «Soha szeszélyesnek vagy kedvetlennek nem találtam», mondja Falk. Utazásaiban néha elkisérte a felséges asszonyt görög nyelvtanítója is; hogy ez ne unatkozzék, átküldte neki vasuti kocsijába a legfrissebb ujságokat. Hajón utazva kérdi, hozott-e magával meleg ruhát, hogy meg ne fázzon, mert észak felé visz a hajó. Miramarban egy kis leányt szakadó esőben hazakisér esernyővel, hogy a kicsike meg ne ázzon.

Testi fogyatkozások iránt különösen gyöngéd volt. Kissingen fürdőben többször találkozott egy öreg megvakult herczeggel, kit, ha egyedül volt, sétáján kisért, padhoz vezetett, mulattatott, s el nem hagyott, míg jó kézre nem bízhatta.

De ne akarjunk ez alkalommal belemélyedni ama apróságokba, melyek jóságának és gyöngédségének bizonyítékai, s melyek Budapesten, Gödöllőn, Herkulesfürdőn, Bártfán, valamint azoknak emlékében, a kik előtt az ő bájos egyénisége megnyilatkozott, tovább élnek.

De nem csak ily csekélységekben árulta el lelkének nemes voltát. Befelé és fölfelé vetett tekintettel haladt az élet útján és gyönyörűséggel érintkezett azokkal az előkelő szellemekkel, a kikkel a magasabb regiókban szárnyalva találkozott. Mert abban a világban, mely előtte nyüzsgött, rang, czím, vagyon, előkelő születés voltak a napok, melyek körül a kisebb csillagok csoportosultak. Az ő világában azonban más napok ragyogtak: Homer az egyik; Shakespeare a másik; Heine, mert nagyon szerencsétlen volt, a harmadik; Arany a negyedik. S költő volt ő maga is, mert élete a maga tisztaságában és emelkedettségében a legszebb költemények közé sorozható.

Korfui otthonjáról, az Achilleionról, mely egészen az ő költői és művészi ihlete szerint épült, azt mondja egyik látogatója, hogy az művészi gondolat, melyben egy nemes női lélek nyert kifejezést. Ott Korfuban, a hol a természet és költészet oly szépen egybe olvadt, a hol a klasszikus világ szelleme lengett körülötte, elrejtőzött, hogy a sziget homeri csendjében egy letűnt csodás világ emlékeivel táplálja költői hajlamait, s a görög ég keltette hangulatnak engedve, valamint hogy a néppel is érintkezhessen, megtanulta a görög nyelvet. Oly nagy hatással volt rá e vidék költészete, hogy Tróját és Karthagót is fölkereste, a hol előtte nem járt európai fejedelemnő.

S költő volt ő nemcsak a költők szeretetében, hanem megértésükbe nis. Shakespearet jobban szerette olvasni, mint színpadon látni, mert, mint ő mondta, ha olvassuk, akkor a költő egyúttal a színészünk is, s mert meghatottságunk nem külső színpadi eszközöktől függ, hanem a mély érzelmektől, melyeket a költő szívünkben föl tud ébreszteni. A kérdésre, hogy Heinenek melyik költeményét szereti legjobban, azt felelte: «Valamennyit, mert valamennyi együttvéve csak egy». Kiválasztott költői voltak legjobb barátai, vigasztalói az élet viszontagságaiban.

Költő volt ő a tengeren is, melynek örök változatossága s örök egysége lebilincselte, a hol lélekzete a habokkal ugyanazon ritmusban mozgott, a hol ujjongott örömében, ha egy hatalmas hullám átcsapott a hajón, — a hajón, a hol tökéletesebb, mert időtől és

emberektől függetlenebb az élet, mint a szárazföldön. Abban a fekete sirályban, mely egy héten át követte hajóját, saját sorsát vélte látni. Sirját is a tenger partjára képzelte, a hol majd a habok zenéje megédesíti örök álmát, csillagok ragyognak fölötte s cziprusok gyászolva sóhajtanak hantja mellett. Szerette a tengert, mely mély, mint az ő lelke, és végtelen, mint az ő bánata.

De mindenekfölött költő volt ő a legtisztább öröm, a legönzetlenebb élvezet, a természet szépségeinek élvezetében. Nem tudom, mennyi és mily ismereteket hozott magával a trónra, a hova tanulószobájából emelkedett — bár egy tudós később úgy nyilatkozott róla, hogy művészetben, történelemben és egyéb tudományban igen jártasnak kell lennünk, hogy vele társaloghassunk — de nevelésének eredményét a legfényesebbnek kell mondanom, mert tele fogékonysággal a szép iránt lépett ki az életbe. Igaz, hogy nevelőinek hatalmas segitőtársuk akadt a possenhofeni kastély fekvésében, a szép erdőben, alpesi vidékben, a hol az élő természet maga ébresztette föl szunnyadozó tehetségeit s véste érzékeny lelkébe az első mély benyomásokat; ennek köszönhette, hogy a szépet fölismerte, bármily alakban találkozott is vele: akár művészetben, akár a költői és erkölcsi világban. Bár adhatnánk minden gyermeknek fejlődési idejére erdőt, hegyet. Ezt a természetes nevelést, magában a természetben, édes atyja adta neki, az emberi tulajdonságainál fogva kiváló bajor herczeg, a ki nem úgy nevelte leányait, mint a mesebeli herczegnőket, még a levegő érintésétől is óva őket, hanem kivezetve rétre, mezőre, erdőbe, hegyre, s a hegyen az egyszerű kunyhóba, hogy tanuljanak látni, érteni, érezni és szeretni. Azért mondhatta később a királyné osztrák hegyi vezetője: «Ha fölvezettem a császárnét egy magas csúcsra, tisztelettel félre állok, mert ő akkor imádkozik; legalább a szeme úgy ragyog, mintha az istenével beszélne.» E kirándulások egyrészt a szabadság, a függetlenség szeretetét ébresztették a fiatal herczegnőben, másrészt föltárták előtte az egyszerűségben rejlő nagyságot, vagy talán jobban mondva, a nagyságban rejlő egyszerűséget. Mert mindennek, a mit szívünk és elménk nagynak elfogadott, legyen az a természetnek alkotása,

a művészetnek remeke, az emberiségnek nagy alakja, nevezzem Homerosznak, Apollo szobrának, Sophokles tragédiájának, Beethoven-, Arany- vagy Deáknak, a legelső s legfőbb kelléke: nemes egyszerűség.

Itt az Isten szabad ege alatt tanulta meg a fák és virágok nyelvét, s szinte természetesnek fogadjuk el, ha kiséröi ily megjegyzéseket adnak ajakára: «Gödöllőn van egy fa, az legjobb barátom. Mindent tud, a mi bennem lakik. Ha visszatérek oda, ha el megyek onnét, meglátogatom, s elmondok neki mindent, a mi velem történt, a mióta nem láttuk egymást.» Gasteinban a zúgó vízesésben éjjel egy lelket vél hallani, mely elpanaszolja kínját. Mily szép a maga egyszerűségében e pár emléksor, melyet Korfuban, egy hegyen fekvő templom oldalába írt: «Itt ült Erzsébet a nyugati szél lágy fuvallatában. A szikla, mely kedvéért virágdíszt öltött, híven őrzi emlékét.» Ott lent, a szép Adria melletti otthonában, az alvilághoz vezető uton, ritkán mulasztotta el az első napsugarak üdvözlését, miközben Nausikaa és Kalypso emlékének is szentelt néhány méla akkordot. S szivesen hiszszük, mert hinnünk jól esik, hogy a ki annyira át tudta érezni egy szép tájéknak hangulatát, örömmel tartózkodott a mi szép fővárosunknak tündéri királyi várában.

A természettel való foglalkozás kivezet minket a lármás sokaságból, s költői hangulatok se keletkeznek a nagy tömegben. Azért ne csodálkozzunk, hogy királynénk kedvelte a magányt. Mert vannak emberek, a kik a fölületen szeretnek terjeszkedni, míg mások inkább a mélységbe szállnak alá. Ne kutassuk ez alkalommal, pusztán csak dimensióbeli különbség-e ez a sajátság; de szeretett királynénk ez utóbbiak közé tartozott. Már ifjukorától fogva csöndes, szemlélődő életmódhoz hajolt, az idő még jobban fejlesztette e hajlandóságot s mind több és több gyönyörűséget talált a visszavonultságban. Gazdag lelke megkivánta, erős lelke elbirta a magányt. Ama kiválasztottak közé tartozott, a kik ellehetnek a külső világ nélkül, mert az ő belső világuk amannál sokkal gazdagabb.

Áldott legyen a Gondviselés, a mely hazánk trónusára emelte

őt; de fenkölt lelkénél fogva királynő lett volna ő akkor is, ha a sors nem tűz fejére koronát. Így azonban lelkének nemessége és hivatásának nemessége szép harmóniába olvadt össze. Minden gondolata a szívnek legtisztább érzéseiből fakadt. «Sok emberrel tett jót, és senkivel se tett rosszat» — így nyilatkozott róla felséges férje.

Gazdagságot, rangot, hatalmat a sors pazarol ránk, a lángész az isten adománya; csak erkölcsi világunk legigazabb sajátunk: boldogságunknak és bánatunknak, összetört reményeinknek és sokszor beh keserű tapasztalatainknak a leszűrődése. És semmi se teszi az embert oly erős próbára, mint a hatalom birtoka. Fiatalsága bájában és tapasztalatlanságában ülteti Erzsébet királynét a kegyes sors egy hatalmas trónra, de nem tántorítja őt el a tudat, hogy milliók hódolnak lábainál; nem kápráztatja el se fény, se dicsőség, hanem szíve nemes hajlamát követve megakad a szeme egy szomorú árnyékon, a magyar nemzeten, s megszeret minket akkor, mikor Magyarországot szeretni egy osztrák császárné részéről már magában véve is nemes tett volt. Még mielőtt lába magyar földet érintett, már áldást hozott közeledése. Eljegyzése és esküvője napján királyi amnesztiával sok rabláncz hullott a porba és megnyiltak a börtön ajtai azok előtt a hősök előtt, a kik a szabadság védelmében fegyverhez nyúltak. Ime, e finom asszonyi lélek első megnyilatkozása a kegyelem volt.

A sejtelmes lelkeknek akkor előérzetük lehetett, hogy közeledik a hajnal órája. S csakugyan, fölkelt a nap, az ő szeretetének napja, s ez a nap felénk fordult, a kik akkor Európa legszerencsétlenebb népe voltunk.

Szerencsétlenek voltunk, s szerencsétlenségünk előkelő helyet vívott ki számunkra az ő szivében. Az igaz nőiességnek örök diadala, hogy annak a királynénak volt legdöntőbb befolyása hazánk történetére, a kinek egyenes lelke irtózott a politikától, bár a politikának egy új nemét teremtette meg, «a szeretet politikáját». Mert ha úgy látszott, hogy az igazság mérlegében egyensúlyban van ellenfelünk érdeke a mienkkel, s államférfiaink erőlködései nem tudták a serpenyőt javunkra billenteni, a királyné

hozzátette a mi részünkhez az ő szeretetét, s mi lettünk a győztesek. S megteremtette, mert nemes lelkével megérezte nemzetünknek nemes vonásait, megteremtette a bizalom politikáját is. Mikor 1866-ban a porosz háború idejében a királyi család igen komoly napokat élt s a királyné gyermekeivel a legbiztosabb helyre: Magyarországba vonult vissza, akadtak kicsi lelkek, a kik féltették Ő Felségét a netalán boszúálló magyaroktól. De ő méltatlankodva utasította vissza a gyanusítást e szavakkal: «Az a nemzet, mely Mária Terézia mellé állt, mikor az egész világ elhagyta, ma sem felejtette el a Moriamur fenkölt jelszavát. Megyek hű magyarjaim közé.» Sértést követnék el a magyar nemzet ellen, ha bizonyítani akarnám, hogy nem csalódott. Mindenütt rajongó szeretet környezte s távozásakor e szép szavakkal bucsuzott: «Ha a megpróbáltatás arra való, hogy megismertesse velünk alattvalóink szivét, úgy mély bánatomban is boldog vagyok, hogy ennyire megismertem.»

Nem tudom, mit bámuljak inkább, az önállóságot-e, a melylyel különböző tekintetektől korlátolt helyzetében viszonyaink helyes megértésére jutott; a bátorságot, a melylyel a fölfedezett igazságnak utat tört; vagy türelmét-e, a melylyel nemzetünkbe vetett hitét a király szivébe plántálta át?

Még későbbi nemzedékek szive is hevesen fog dobogni, ha hallják, mennyire volt a mi királynénk *magyar*. «Még nem találkoztam nővel, a ki hazánk iránt oly benső szerettel viselkedett volna, mint ő», mondja róla egyik jelesünk. Életének legszebb napjául azt vallotta, midőn a magyar szent koronával érintették. Áldotta a Gondviselést, mely szívének ezt a forró vágyát teljesítette. Saját ujjaival kijavítja Szent István palástját, nemzeti szalagot hímez a honvédek zászlajára; koronázási ajándékát a honvédek árváinak adja; a koronázás alkalmával rendezett ünnepségeken tüntetőleg társalog azokkal, a kik a 48-as eseményekben szerepeltek.

Midőn a koronázás után elhagyta Budapestet, így szól: «Örömmel várom az időt, mikor újra hazajöhetek». Egy másik alkalommal így nyilatkozik: «Budán örökké szabadnak érzi ma-

gát az ember». Ischlben Szent István napján misét mondat, a melyen Magyarországért imádkozik. Örül, hogy Gödöllőre jöhet, a hová a bécsi császári magányból már annyi sóhajt küldött. Valéria főherczegnő neki kedves magyar leánya. Örömmel veszi a hírt, hogy fia, a trón örököse, szépen halad a magyar nyelvben. Irországból hirtelen visszatér, a nép hite szerint azért, mert Szeged pusztulása miatt nem volt maradása. Környezetében valaki először életében meglátja a magyar hármas színt s kérdi, milyen zászló ez? S királynénk ezt feleli: «Hogyan, Ön nem ismeri a *mi* zászlónkat»? Vilmos császárnak megköszöni, hogy oly gyönyörű és szívhez szóló fölköszöntőben emlékezett meg az ő szeretett magyar nemzetéről. A várpalota kibővítése régi óhajtása, hogy a dinasztiának Budán oly otthona legyen, mely élő kifejezése a kölcsönös szeretetnek a nemzet és dinasztia között. Velünk érez dalainkban. Tiszteli nagyjainkat: Meglátogatja Eötvös József báró özvegyét, s óhajtja azt a szobát látni, a hol e nagy szellem dolgozott. A haza bölcsét meghívja ebédre, s mint magyar házaknál szokás, ebéd után kérdezi a vendéget, nem óhajtja-e a fiát látni? «Jól tette le a vizsgálatot! Nagyon jól tudja a magyar történelmet. Szeretném, ha egy-két kérdést intézne hozzá?» Kifejezi részvétét Arany János elhunytán és Andrássy Gyula grófban a leghűbb barátját gyászolja. S ki tudna határt szabni a naiv néplélek legendaszövésének, mely nem ismer gyülöletet s álmában Kossuth sírján is látja a királyné pálmaágát. Ezredévi ünnepünkre, bár testi-lelki kínok gyötrik, eljön, mert tudja, hogy örömünk nem lehetne teljes, ha ő távol maradna s kiállításunkon minden iránt érdeklődik, a 48-as ereklyék iránt is.

S e szeretet kitartó volt, megingathatatlan, bár felséges asszonyunk irántunk táplált érzelmeiben is tapasztalhatta, hogy szeretni nemcsak gyönyörűség, de szenvedés is. Ezer aggodalom közt élt, valahányszor felhő közeledett, hogy elborítsa egünket. Még alkotmányos életünk előtt történt, hogy fényes nevek viselői és főpapok nemzetünk érdekében közbe akartak járni a császárnál, de eredménytelenül, bár a felséges hitves könnyezve szólt mellettünk. Az egész ország ismeri Andrássy Gyula grófhoz

intézett szavát: «Ha a császár dolgai Magyarországon rosszul folynak, az engem megöl?» Mikor Horváth Mihály előadta neki a szabadságharcz történetét, a királyné könnyezett. Hazánk bölcsét is megsiratta; s ki tudná megmondani, a multnak, a jelennek, vagy a jövőnek szólt-e az a könny, melyet Szilágyi Dezső csalt a millenniumi hódolat alkalmával Nagyasszonyunk szemébe.

Értünk hullatott könyeit nem szabad elfelejtenünk!

De nem is felejtjük el! Szeretjük őt, a mennyire csak tud egy hálás nemzet szeretni. Szinte kimerítettük nyelvünk kincstárát, ráhalmozva szeretetünk és tiszteletünk minden kifejezését. Még nem volt koronázott királynénk, mikor Eötvös József báró azt mondta róla: «A tisztelet, melyet e nemes nő iránt érzünk, háttérbe szorít minden egyebet és hódolatunkban nincs semmi, a mi a császárnét illeti.» Úgy tekintettünk rá, mint Magyarország védelmezőjére, mint a magyar királyné eszményképére. Ő volt a mi Nagyasszonyunk. S mikor a csapások csapása érte szegény hazánkat, a külföld bámuló tisztelettel tekintett gyászunkra, s országról-országra járt a hír, hogy Budapest utczáin férfiak és nők sírva adták tovább a rémes hírt: Meghalt a királyné! Abban a megrendítő pillanatban lett világos előttünk, hogy ő volt a mi dicsőségünk, örömünk és oltalmunk. Ő az a szent, kit minden vallásfelekezet megünnepel. «Nem érezzük többé fölöttünk — mondja róla Beöthy Zsolt — egy fogalom tűnt el, egy templom omlott össze, a hittel, a vigasztalással együtt.» E nemzetnek soha nem szünő hálája és kegyelete örök időkig őrzi emlékét, s törvény hirdeti még késői nemzedékeknek, hogy ő volt a haza géniusza.

*

Életrajzot kellett volna adnom, s még azt sem mondtam mikor és hol született! De hagyjuk el ezúttal a krónika száraz adatait. Hisz a jó ember tetteiben él. Érjük be vele, hogy ő is az égből jött, köztünk élt, a mienk volt, s visszatért igazi hazájába.

Kedves tanítványaink, állítsatok neki oltárt ifjú szivetekben!

Budapest. *Szarvas Gáborné.*

A NŐK FELADATA A SZÉKELYFÖLDÖN.*

Mélyen tisztelt Hallgatóim!

Felejthetetlen kedves mindnyájunk előtt az az út, melyet e kongresszus alkalmával a Székelyföld szivében tettünk, bejárva egy darab olyan gyönyörű földet, a melyért megirigyelhetne bennünket az egész világ; láttuk ott a derék, értelmes székely népet takaros falvaiban; gyönyörködve láttuk szorgalmas két keze munkájának gyümölcsét. Páratlanul szives vendégszeretet, muzsikaszó várt mindenütt. Még az ég is jókedvében volt s verőfénynyel árasztotta el a felséges tájakat, a merre utunk vitt.

Mégis, e verőfényes képre sötét árnyék borult; mégis, e vidám zeneszót fájdalmas jajszó zavarta meg. A szép kis székely házakban nyomor tanyáz és vész ki belőlük a szorgalom és az erény. A szorgalmas székely kéz nem itthon dolgozik — 100,000 székely kéz dolgozik idegenben. A székely ház szép virága nem itthon virit; liliomát idegen földön sárba tapossák — 10,000 székely lány él túl a határon; 10,000 hulló csillag!

A kongresszus határozati javaslatai közt alig volt olyan, a mely a székely nép erkölcsi sülyedtségét ne említette volna. A hol a szégyent ily nyiltan bevallják, ott a baj kicsiny nem lehet. Ettől a bajtól féltem én a székely népet, mert az lesz az az őrlő szú, a mely meg fogja rágni életfáját, hogy azután könnyű játéka legyen a nemzetiségi viharoknak. A közgazdák ám vizsgálják a gazdasági bajokat; engem, mert nő vagyok, az erkölcsi veszedelem aggaszt, a mely veszedelme a családi életnek és elpusztítja az életerőt.

A bűn szülője itt is a nyomor.

Itthon sovány puliszka; túl a hegyeken pedig bőséges eledel. Itt 10—20—30 frt, meg egy pár csizma az évi szegődség; ott 15

* A tusnádi székely kongresszuskor tartott előadás.

frt a havibér. A selyemruha pedig csábit és sutba kerül a rokolya s a rokolyával sutba kerül az erény; 100—200 frttal jóvá van téve minden; 100—200 frttal a szegény székely nagyot lendit magán; 100—200 frtért a legény beköti a selyemruhás lány fejét. S ki gondol arra, hogy a székely rokolyával oda a székely becsület? — Igy esik, hogy az anya 14 éves gyermekét már maga unszolja a mészárszékre.

Róma akkor dőlt meg, mikor a római anyák megromlottak. A székely népre vajjon mi vár?

*

Meg kell ujítni a székelységet nemcsak gazdaságilag, hanem erkölcsében is, hogy felvirágozhassék, mint a kis Svájcz s ne jusson a nagy Róma sorsára.

Tudom, hogy majdnem lehetetlennek látszik, a mit kivánok; és mégis meg kell próbálni. Nem lehet engedni, hogy ez a nép, mely egykor a magyarságnak dísze, védő őrszeme volt, továbbra is maga ássa sírját magának. Tudom, hogy a métely elharapódzott mindenfelé; tudom, hogy átjárta az egész népet és kiölte belőle a régi székely becsületet, elfásítva a tömeget s elcsüggesztve a jobbakat. Mindegy. A gyógyítást, az erkölcsi megújítást el kell kezdeni mindenütt, a Székelyföld minden zugában, minden apró eszközzel, a mi jónak mutatkozik — életkérdés az a székely fajra. A gazdasági talpraállítás is azért fontos, mert az erkölcsi megujhodásnak feltétele. S a mentéshez hozzá kell fogni mindjárt; nem holnap, de ma; mert itt minden halogatás veszedelem.

Ezt a munkát pedig nem végezheti sem az állam, sem a törvényhozás — az legfeljebb gátat szabhat a baj továbbterjedésének. *Azt nem végezheti más, mint maga a társadalom*, szövetkezve az egyházzal és iskolával s az erkölcsi fejlődés egyéb tényezőivel.

A kongresszusi javaslatok a teendőket csaknem kimerítették; egy tényezőről azonban megfeledkeztek, s ez *a nő*. Ne kicsinyeljük ezt a tényezőt, mert legtöbbet ép ez tehet.

Nemes, szép feladat vár a Székelyföld nőire. Érdemes arra, hogy szivük, lelkük minden melegét tegyék belé.

A Székely Társaságok szép, okos czélt tűztek maguk elé; de

csak félkézzel dolgoznak, míg a Székelyföld művelt nőit munkájukban segítőtársul meg nem nyerik. A társadalom egybeforrasztása csak nekik sikerülhet; a pártoskodás ütötte sebeket az ő kezük kötözgetheti be; az ő gyöngéd, tapintatos kezük simítgathatja el az ellentéteket a társas életben; a kasztokra tagolt társadalmat ők egyesíthetik.

S a magyar nő tud tenni, ha akar.

Az abszolutizmus éveiben, mikor a politikai élet el volt fojtva, ők teremtették meg azt a nemes tartalommal teljes társadalmi életet, mely ápolója lett a nemzeti öntudatnak, a nemzeti irodalomnak és művészetnek és minden hazafias szent törekvésnek.

Bodrogközön csak nemrégiben a szoczialista lázongás ütötte társadalmi sebeket a Nőegylet kötözi be, túllépve a szokásos nőegyleti sablonon, mely a szegényeknek való alamizsna- és ruhaosztásban merül ki, ők a társadalmi bajt gyökerében igyekeznek gyógyítani: kiemelni a népet tudatlanságából s gyámoltalanságából, háziiparfejlesztés által kenyeret adni kezébe s bizalmát megnyerve, gyámolítni mindennemű bajában. Ragyogó fővárosunkban, hol a világvárosi emelkedés korán megtermette a világvárosok mocsártenyészetét és erkölcsi nyomorát, a Lorántffy Zsuzsánna-Egyesület dolgozik lankadatlan kitartással és meglepő eredménynyel a legalsó néprétegek erkölcsi emelésén. A kezdet itt is kicsiny volt, mint a bibliai mustármag. Néhány lelkes nő és férfi kezdte meg a szegény gyermekek vasárnapi oktatását és a csütörtöki tanítást a barakkokban, a hol az erkölcsi és anyagi nyomorban sínylődőknek gyámolítói és fölemelői lettek; sőt leszálltak oda is, az erkölcsi élet legmélyebb régióiba, a társadalom kiközösítettjei közé: az egyesületnek egyik tisztalelkű nőtagja a gyűjtőfogházbeli nőket látogatja s e vigasztalan sötétségben terjesztgeti a hit világosságát s ébresztgeti az emberi jobb érzést. Ma már az egyesület megerősödött; nem csupán néhány száz gyermeket és cselédet részesít oktatásban, nem csupán igen sok szegényt és beteget segítségben és erkölcsi oltalomban, hanem megnyerte művének a művelt fiatalságot, a melyben fel birta ébreszteni a hitélet ápolása mellett a nemesebb kötelességérzetet a reá váró társadalmi feladatok iránt.

Hogy egyes lelkes nők kitartása mily eredményt vívhat ki, arra ép Erdély szolgáltat példát: Gyarmathy Zsigáné a kalotaszegi varrottas elterjesztésével Kalotaszeg leányainak nem csupán kenyeret ad kezükbe, hanem a becsületes kereset biztosításával az erkölcsi züllléstől is megóvja őket. A Rongyos-egyletek pedig Székelyföldszerte enyhítve a nyomort, gyógyítgatják a társadalom sebeit. A nagyenyedi nőegylet is, öntudatlanúl bár, okos, józan szocziálpolitikát űz, mikor a szegény iskolásgyermekeket ruházza s a jó tanulókat jutalmazza és valamennyinek karácsonyfát állít. Ha a viszonyokat jobban ismerném, kétségkívül találnék más ilynemű kezdeteket is.

Mindez azonban nem elég.

Az izoláltan működő erők nagy munkát végezni nem képesek. Egyesíteni kell azokat, hogy támogathassák egymást. Tömörülni kell. Egységes szervezetre van szükség s szervezett, tervszerű munkálkodásra, melyben egyik vidék támogassa a másikat.

Az erdélyrészi magyar nőknek ép úgy össze kell tartaniok, mint a hogy összetartanak a szászok s románok, a kik fajuk minden mozgalmában tevékeny részt vesznek.

Keretül a *Székely Társaságok* kínálkoznak, melyeknek kötött marsrutájuk nem lévén, legjobban simulhatnak a helyi szükséglethez. De szükséges lennne egy *központ*, melyben az egyes vidékek képviselve lennének. Itt a svájczi *Gemeinnützige Frauenverein* lebeg előttem, mely behálózza az országot s egységes vezetés alatt állva, működik mindenfelé, máig igen sok közhasznú dolgot valósított meg és a társadalmi működésnek egyik kimagasló tényezője.

Az egyes vidékeken lehet is, kell is alkalmazkodni a helyi viszonyokhoz; de a központ azért szükséges, mert a munkát az egész vonalon az indíthatja meg, az irányozhatja, másrészt a házi ipar föllendítéséhez szükséges anyagokat s mintákat is olcsóbban az szerezheti be, valamint hogy az eladást is az közvetítheti.

Az a központ létesítené a kapcsolatot a már meglévő szervezetekkel, minők a marosvásárhelyi iparkamara s a Székelyföldi Iparmuzeum. Mert mind e szervezetek jobban dolgozhatnának női

segítséggel. Az Iparmuzeumnak, mely ma csak tengődik, az anyag- és mintagyüjtésben a vidéki müvelt nők segíthetnének; az Iparkamarát pedig az által segítenék, hogy vidéken a háziiparfejlesztést ők irányoznák, részleteiben ők ellenőriznék, mint a hétfalusi csángó asszonyok szőtteményeit a brassói Csorba Samu neje. A müvelt nők, kiknek ízlésük fejlettebb, a kik divatlapokat járatnak s a tiszta stilü kézimunkát meg tudják becsülni, a központból nyert utbaigazítás szerint oktatgathatnák, igazgathatnák a falusi munkásnőket, hogy az előállított czikk rendesebben dolgozott, ízlésesebb, finomabb, tisztább stilü s igy kelendőbb legyen. Egyes okos, jó úrinők bíztatása lendületet adhat a házi iparnak; nem kell ahhoz nagy befektetés, csak egy kis okos jóság. A komárommegyei Hetényben a református papné saját lakásába gyüjtötte a téli estéken a mesterkélő parasztleányokat, hogy ne a maguk lámpáját égessék, ismerősei közt pedig munkát szerzett nekik; s ez által lassankint fölelevenítette s újra fel is virágoztatta a vidéknek ősi, már-már feledésbe ment házi iparát.

De már az mindenesetre szükséges és czélszerü lenne, hogy az anyagbeszerzés és értékesítés együttesen, szövetkezeti úton történjék. Mint a szalmafonó asszonyok szövetkezete teszi Firenze vidékén, a hol az ősi szalmafonóipar s vele 80,000 ember a divat szeszélye következtében, mely a háncskalapot kapta fel, már-már végpusztulásnak indult; ekkor néhány jólelkü ember a munkásokat szövetkezetbe egyesítette, mi által a gyártás sokkal olcsóbb lett; a világpiacz szemmeltartásával s az okosan szervezett értékesítéssel pedig elérték azt, hogy csakis kelendő árút készítenek; s igy az ősi ipar s vele az egész vidék újra felvirágzott.

Ez kell a Székelyföldön is első sorban; mert az természetes, hogy előbb a baj szülőokát, a nyomort, kell enyhíteni; az erkölcsi orvoslásra gondolni csak azután lehet. *Míg a nép itthon tisztességes, élhető keresetet nem kap, addig a Romániába özönlést meggátolni nem lehet.* Ezzel legyünk tisztában.

A nép *anyagi* helyzetének javítására valók volnának a földmíves és háztartási ismétlő iskolák, melyeknek felállítása túl a Királyhágón már megindult; esetleg a háziipari és varró-tanfolya-

mok is. A művelt nők mindezeknél érvényesíthetnék egyrészt gazdasági tapasztalataikat, másrészt jó ízlésüket; erkölcsi támogatásuk pedig ezen iskoláknak csak hasznára válnék.

Még a fürdők föllendítésében is lehet részük a művelt nőknek. Mert hiszen a női szem látja meg legjobban azokat az apró hiányokat, melyek fürdőinket ma még többé-kevésbbé kényelmetlenekké, nem-vonzókká teszik, s a női lelemény találja ki legkönnyebben a segítés módját. És én azt hiszem, ha mindkettőt női tapintattal és női gyöngédséggel adják elő, nincs az a fürdőtulajdonos a világon, a ki az ily jóakaratú figyelmeztetést szivesen ne venné s ne követné. Csekély fáradsággal s egy kis jó ízléssel apródonkint nyugatiasan lakályossá s otthoniassá lehetne varázsolni ma még jobbadán rideg s hiányosan fölszerelt fürdőinket.

A nép *erkölcsi* emelésére — az egyházakkal egyetértve — szintén a nők tehetnének legtöbbet, nemesítő befolyásukat a mindennapi élet minden egyes, bármily aprólékos mozzanatánál érezztetve. Ne kicsinyelje az ily parányi hatásokat senki. Esőcsepp is kivájja a követ. S higyjék el nekem: a ki nem gőgös lenézéssel, hanem jóakarattal és segítőleg közeledik a néphez, van arra erkölcsi befolyása; mert a nép olyan, mint a gyermek s az állat — megérzi, hogy ki szereti. S ha a székelység szégyenfoltját egyszerre letörülni nem is lehet, van annak módja, hogy a viszonyok lassankint javuljanak. — Hogyan?

Míg mi e kongresszuson az orvoslás módjáról tanakodunk, a hegyeken túlról megható szózat hallatszik: a szív szava.

Egy levél érkezett a kongresszus elnökségéhez, túl a hegyekről, kelet Párisából; a hol a Székelyföld virágait porba tiporják; a hol az a 10,000 hulló csillag hulladozik. Egy levél, gyermekes vonásokkal irva, tele helyesirási hibával, itt-ott dagályos is; mégse olvastam én annál soha szebbet, mert e töredezett sorokból az igaz, romlatlan magyar szív szól hozzám. Engedjék meg, hogy némi kihagyással felolvassam:

«Mélyen tisztelt Székely kongresszus! . . . engedjék meg nekem a külhonban született s ott élő székely honleánynak, hogy üdvözöljem a legdicsőbb eszme dicső harczosait. Üdvözöljem a külhonban élő magyar nők nevében, kik ott túl a határon, Románia fővárosában, mint olyanok,

kik a székely földről szakadtak ki, egyesültek a czímek alatt: «*A bukaresti magyar katholikus nők egylete*», «*A bukaresti magyar protestáns nők egylete*», hogy családjaikban és a társadalomban őrei legyenek a *vallás* és a távol levő édes *haza* igaz szeretetének. Őrei legyenek a család és a társadalomban egyaránt.

Hogy a szülőhaza szeretete él a bukaresti magyarok szivében, annak tanujele már az is, hogy az idegenbe egymást gyámolító jótékonyczélú egyesületekbe sietnek tömörülni, hogy egymáson segíthessenek, hogy ünnepélyeiken éleszszék a távoli szent haza szeretetének igaz, lángoló tüzét.

Hogy többet nem tehetnek ott túl a határon sem férfi, sem nőegyesületek, annak oka nem az ott élők akarathiánya, hanem a *hazai részvétlenség, szeretetlenség*, a kivándoroltakat, a bent szülötteket semmibe sem vevő rideg közönyösség — ezt pedig megtörni a Keletre szakadt hontalanoknak, a nyugodtan maradt, felvilágosult szellemű testvérekkel szembe nem áll hatalmukban. Ezt megtörni, a nagyérdemű *Kongresszus* határozata tehetné talán, olyformán, ha időnkint meglátogatnának ott az idegenben s akkor a künn élőket nem a mulatóhelyek kiszolgáló cselédjei után, hanem *társulati* helyiségeiben, *templomi összejöveteleiken s családi körükben* sietnének megismerni, nem a konzulátusaink hivatalnokaitól kérnének felvilágosítást, kik sem minket, sem társadalmi életünket nem ismerik, hanem a néppel élő és érző mindkét vallásfelekezet hivatalnokaitól s akkor sem egyik, sem a más kikerülésével, hogy mentve legyenek az egyoldalusságtól, hanem mindeniktől egyen-egyen társadalmi magasztos szent missziójuknak megfelelőleg.

Ha ily irányban siettek volna megismerni, akkor ma már nem kellene tán aggódni a keleti leányukereskedés ügyével a székely leányok Romániába irányuló kivándorlását törvénynyel korlátozni; — nem, mert akkor ma már virágoznék Bukarestben *egy cselédleányvédő-egyesület az ottani nők egyesületének védelme alatt*, ha pedig volna, akkor nem kellene aggódni a kenyér után jövők erkölcse felett s nyugodt lehetne a társadalom, nyugodt a szülő, ha tudná, hogy leánya ez erkölcsi két nőegylet védőszárnyai alatt áll. E czél megvalósítását is tűzték ki czélul az ott élő magyar nők, de hogy czéljukat elérjék, arra vagy igen hosszú idő kell, — vagy pedig gyámolító segély.

Mélyen tisztelt Kongresszus! A magyar haza szivjósága évenkint százezreket áldoz a jótékonyság terén oly czélra, mely nem hoz gyümölcsöt, vajjon nem juthatnának-e csak morzsányit azoknak a törvény szigora daczára is Romániába özönlő *székely leányok erkölcse megmentésére, kik visszajövé, hivatva vannak a székely nemzet anyái lenni?*

A székelység megmentőitől függ az eszme megvalósítása, csak lelkesítő, intő szó kell az ott élő *magyar nők* táborának s ők elég erősek lesznek arra, hogy leányaiknak anyáik helyett védő angyalaik legyenek. Ha a kivándorlási kérdésnek ez a legveszedelmesebb pontja, azt megtörni segítsék, azokat a nőket, kik ott távolban ez idő szerint 800 taggal sorompóba állottak a szolgálatra jövő leányok s a székely nemzet becsülete védelmezésére.

1902. augusztus 28.»

. . . Megilletődve olvasom e sorokat. És felemelődik az én csüggedt lelkem.

A Székelyföld virágjait nem fogják idegen földön porba tiporni; lesz nekik ott hű ápolójuk; és az a 10,000 hulló csillag nem fog lehullni; megváltja valamennyit az az egy, a melynek fénye e levélből ragyog félénk: a szeretet csillaga.

Ez a levél megmondja, mit kell tennünk. Ez az egyszerű asszony * fején találta a szeget. A Bukarestbe kivándorolt székely leányokat a bukaresti magyar nők erkölcsi oltalma alá kell helyezni. Erre meg kell adni azoknak az anyagi módot.

De nem elég, ha csupán odakint oltalmazzuk őket. Az oltalomra, sajnos, itthon is rászorulnak. Tudjuk, pár évvel ezelőtt megindult egy mozgalom a székely leányok kivándorlásának meggátlására; a fővárosba s vidéki nagyobb városokba igyekeztek őket terelni s tényleg, a helyszerzőkhöz igen sok székely leány kopogtatott be. Ám ez a levezető csatorna nem vált be. Nagyobb városaink mindegyike egy-egy kis Bukarestnek bizonyult. Itt tehát baj van, a melyen segíteni kell. A városokba jövő tapasztalatlan leányokat nem lehet a helyszerzőknek kiszolgáltatni, kik igen gyakran más, megnevezhetetlen üzletet is folytatnak. Münchenben a nőegylet szervezett egy úgynevezett *Bahnhofcommissiont*, melynek tagjai — előkelő úri nők — felváltva járnak ki a pályaudvarokba; ott az érkező vonatokat szemmeltartják s a leszálló falusi leányokat megszólítják s oltalmuk alá veszik, nehogy azok kezébe kerüljenek, a kik szintén készek a leszálló falusi leányokat oltalmuk alá venni . . . Ilyesmire lenne szükség nálunk is.

De baj az is, hogy a székely leányok a háztartási munkákban teljesen járatlanok, a mi, előbbi életmódjuk mellett, természetes is; a puliszkakavarás mellett nem tanulnak meg sütni, főzni; a szőttes rokolyán nem tanulnak meg mosni-vasalni. Tehát úri házhoz nem fogadják őket; többnyire vendéglőkbe, korcsmákba

* Azóta megtudtam, hogy e levél irója nem asszony, hanem egy kedves, szerény fiatal leány, kinek leányos félénkségét csak igaz, mély fajszeretete győzte le. Jól esik nevét leírnom: Meskó Gizella, egy bukaresti magyar kereskedő leánya.

kerülnek szolgálókul. Hogy aztán innen az út hová visz, azt könnyű kitalálni.

Ha tehát nekik itthon tisztességes szolgálatot akarunk biztosítani, okvetetlen gondoskodnunk kell oktatásukról nagyobb városainkban; a nőegyletek felügyelete alatt szervezendő elhelyezőintézetek, ha cselédiskolával kapcsolják őket össze, melyben a legszükségesebb házi munkákra kitanítják őket, egyszersmind erkölcsileg is meg fogják őket oltalmazni. Erre nézve az angol előkelő nők adnak példát, kik a londoni cselédotthonokban a cselédeket maguk oktatják mindenféle házi munkára, vasárnaponkint bibliára és zsoltárra; ilyenkor teával szolgálják ki őket s elbeszélgetnek, eltréfálnak velük. Az elszegődött cselédleányt pedig új helyén meglátogatják * s állandóan erkölcsi oltalomban részesítik. A fővárosban a Mártha-Egyesület s a Lorántffy Zsuzsánna-Egyesület már megindult ezen az uton. Kivánatos, hogy többi nőegyleteink is kövessék őket.

Mélyen tisztelt hallgatóim! Nem akarok szives türelmükkel visszaélni. Ugyis csak rá akartam mutatni arra a nemes munkakörre s a feladatra, mely a Székelyföld művelt női előtt áll. Ha szeretik szülőföldjüket, el fogják vállalni, mert életkérdés az a székelységre nézve.

Valaha régen a Kőmives Kelemenné gyönge testét keverték a mészbe, hogy a férfikar rakta Déva-vára álljon. A mai kor szelidebb. Vér helyett csak szivet, egy kis munkás szeretetet s egy kis okos jóságot kiván. Én azt hiszem, a Bornemissza Annák földjén még egyik sem veszett ki s a Királyhágón innen is fog akadni magyar asszony, a ki azt a kormánypálczát, mely nem két órára, hanem mindörökre adatott a gyöngéd, okos női kézbe, a mai viszonyoknak megfelelően is fogja tudni forgatni, mikor a töröknél nagyobb veszedelem: a belső romlás fenyegeti az erdélyi magyarság ez ősi, nemes ágát.

Budapest. *Geőcze Sarolta.*

* Jellemző az angol felfogásra az elnevezés is: a cseléd az ily hölgyet *Lady-Friend*jének (urihölgy barátnőjének) nevezi s e czímet nem röstelli Devonshire herczeg felesége sem.

DANZIG ÉS KÖRNYÉKE.*

(Első közlemény.)

Mi voltunk ott az egyetlen magyarok és kellően meg is bámultak bennünket. Gyönyörűsége telnék most Rákosi apának ebben a sovinizmusban. Ily szerényen kezdem a keleti öböl leírását, sőt igérem, hogy még szerénytelebb leszek, mert így kívánja a hazafiság. Pedig magyar ember költötte fel bennem a vágyat, azt a tengert, Zoppotot, fürdőhelyét és az ósdi Hansavárost látni. És a mi vágy a «megrögzött» utazónál egyszer befészkeli magát a szívbe, azt onnan nem lehet kiverni, míg a táskáját nem szedi és oda megy, a hová rögeszméje viszi. Nehány évig mindig hangzott bennem: Zoppot! Zoppot! Meg kellett lenni. Palóczy tanár egy itteni lapban egyszer megirta, megdicsérte, magasztalta tájékát, embereit, kényelmét és olcsóságát. Ez csábszer. Mi nekünk is utaznunk kell, ha szűk tárczával is; nem járhatjuk mindig körül a Balatont vagy hazánk egyéb szépségeit, világot látni kell mennünk, mindig fogom ismételni. Nagy elégtételemre szolgált például, hogy a norvég leirásom nyomán többen mentek ki gyönyörködni, ama remek ország nyári színeiben és hálálkodva említik, hogy az impulzust a Nőnevelésből vették, a hol kegyesen bevették norvég ódámat. Vagy ha a Svájczba mennek úgy, hogy előbb beosztást kérnek tőlem szintén a Nőnevelés után, és aztán magasztalva jönnek haza.

Az idei utazásom nem nyujtott oly különleges, idegenszerű gyönyört, de igen érdemesnek bizonyult. Oderberg felé egy egész napi szakadatlan utazás, késő este Boroszló. Pihenés a Damenheimben, melynek említését későbbre hagyom, a mikor a szép

* A M. D. E. tanítónői szakosztályában tartott előadás.

Óriáshegységbe viszem tollamon kedves társnőimet, akkor Boroszlót is beveszem, melyről szintén szép dolgokat lehet mondani. Boroszlótól Posenbe, onnan Danzigig. Ez az út igen egyhangú, — Nugat-Poroszország. Csupa laposság, véghetetlen gabonaföldekkel; melyeken elég kenyér terem. De a kenyérnek nincsen bája, sóváron keresi a szem a dekorativ változatosságot. Abból itt semmi sincsen. Tanya, puszta, persze mind jól épült gazdasági házakkal. Majdnem minden ház biborvörös. Mint Lübeckben, úgy látszik minden Hansaváros környéke piros. Ez itt jól fest, mert különben az örökös sárgás-zöld agyonfárasztaná a szemet. Erdőség itt naphosszat nincsen, de a mi van, az fenyőültetvény. Maholnap a lombos erdő csak a regében lesz még, oly előszeretettel ültetik mindenfelé a tülevelűt.

Föltünt a gyümölcsfahiány. Egyik utitársunk bámulatos avatottsággal ecselte aztán ennek a hosszadalmas környéknek a gazdasági viszonyait. A gabonatermelést, a sörfőzést, a kivitelt. A kormány most gondoskodik a gyümölcsfatenyésztésről. Az országutak mind azzal lesznek befásítva. Ideje, mert Németországban gyér a gyümölcsáldás; az ember a gyermeket sajnálja, hogy ifjú éveit nem tömheti édes nedvű gyümölcscsel. A sörfőzés minden titkát tudta ez a német, hogy az akkor jó, ha patakvizet vehetnek hozzá. Lám, mégis a víz a fő, még a sörben is. Az a Gründlichkeit, az a német alaposság! Szinte elszorult a lélekzetem, mikor én itt a lisztnek, italnak száz válfaját hallottam felsorolni. Ilyen a német, a mit az tud, az egy kompakt egység, mit végtelen részletre lehet felbontani. Ehhez a tudáshoz gyanú nem fér. Felsóhajtottam. Először: így tud a férfi, másodszor így tud a német!

Erre közel van a lengyel határ. Most feszesen vannak a szomszédok; a német szorítja a lengyelt és annak germanizálását sürgeti. Azért az idén a német tengeri fürdőkön nem is járt lengyel és orosz, pedig ezek hozzák az elegánciát, a sikket. A jó németről ezt ugyan nem lehet állítani. Okos, szolid, alapos, derék, korrekt, csak nem sikkes. A hajdani egyszerűség ugyan már elelmaradozik, de a mostani tapogatódzás is elég ügyetlen még; a pipere nehézkes, a divat nem válogatott és a szépség a női báj

nem találta édes hazáját széles Németországban. Így hát a poseni tájék sem kötött le bennünket és siettünk végczélunk felé, a tengerre. A milyen népes Németország különben, a hány város tarkítja a birodalmat, olyan lakatlan ez a nyugat-porosz része. A vasuti forgalmon is meglátszik. Ha az ember épen nem a königsbergi vonatot választja, úgy az összeköttetés tekintetében is kívánni valónk.

Késő este láttuk először a tengert ködös, gyöngén fénylő sávban. Reggel ugyan már Zoppotban keltünk, de a tengert nem láttuk. Zoppot nagy, de tengerét mindig külön kell kell keresni, a helység nem a parton terül el, igen érdemes okból, t. i. a parton sok százéves fák állanak, az árnyékos park koronáját képezve, a mi aztán ezt a tengerőbölt oly remekül szegélyzi. De nekünk a lakáskérdés volt most mindennél fontosabb. És itt egy kissé ellenkeztem Palóczy tanárral, ki ezt «rührend billig»-nek mondotta. Pedig elég olcsó. Csak én ijedeztem.

Ez a pénznervozusság okozta, hogy sokáig kerestem, de aztán jót találtam. Mert kérem, velem volt a magyar egyetem is, egyik nőhallgató személyében; arról kiadóan kellett gondoskodni, hogy ne érjen gáncs, ha ez az egykori tudomány fáklyája nem szed fel annyi kilogrammot, mint a mennyit az orvos minimál feltételnek kikötött. Így mi négy hétre a Familien-pensióba költöztünk és soha sem bántuk meg. Ha a német egy márkát kér valamiért, nyugodtan lehet odaadni, mert kapunk is egy márkáért valót. Ha 4 márka 50 fillért szab ki napi ellátásért, biztosak lehetünk benne, hogy az ellátás teljesen kielégítő lesz. Ugy is volt. A legszebb szoba a házban, tágas, napos, igen jó asztal, udvarias, müvelt házigazda, ki nejével együtt kizárólagosan vendégeivel foglalkozik, folyton annak jólétén fáradozik, az asztalnál gyöngéd figyelemmel van, a beszélgetést vezeti, a társaságot egymással megismerteti, kirándulásokat szervez, melyek mindig pompásan sikerülnek, szóval megint az a német megbizhatóság, szavahihetőség és úri tónus. Ilyenkor sóhajtozva gondoltam nehány magyar üdülőhelyre, melyekben a primitiv kezdetlegesség boszantott. Még a pleonázmus is elfér. Házi kényelmünkben biztosítva, hozzálát-

tunk a város, part és tenger megtekintéséhez. Dehogy túlzott Palóczy tanár, minden várakozásunkat fölülmúlta. Most áprilban lett Zoppotból város 10.000 lakossal. Oly közel van Danzighoz, hogy naponta 40-szer lehet a városba indulni. Egy páratlan szép fasor visz be, melyen a kerékpár száguld és a vaskocsi siet. 1416 hollandi hársból áll és 4-es sorban húzódik félmértföldre. A danzigiak kijönnek fürdeni vagy délután zenét hallgatni. A keleti Riviera. Csak öltözködni kell melegen, különösen az idén kellett. Rendkívüli nyár volt az ott is. A fürdő 12° Celsius. A déli magyarnak bizony bizsergett benne a bőre. Ott tízezren keringnek, de magyar nincs közte. Teljes föltünést okoztunk úgy a pensióban, mint a parton, ha magyarul beszéltünk. Orosznak, svédnek, finnnek, franciának néztek, sőt egész idegenek a Seestegen meg akartak szólítani, hogy milyen nyelven beszélünk? És ha megmondottuk, kik vagyunk, honnan jövünk, rajtunk felejtették szemüket, roppant megcsodáltak. Viseletünket — pedig nem voltunk gubában — német nyelvünket, modorunkat, zongorajátékunkat. Ha Grönlandból jöttünk volna, jobban nem csodálkozhattak volna. Aztán megkérdezték, hogy a magyar nők mind ilyen műveltek-e, és még sok ilyen zavarba ejtő, arczpirító kérdést. Én aztán elmondtam nekik a modern magyar nő szellemi nivóját, tevékenységét, sokoldalú könnyed tehetségét, szereplését, törekvését, ambicziójját. Körülvettek és nem győzték dicsérni ezt a magas fokát a műveltségnek. Végre azt mondták, hogy ők most nagyon kiváncsiak Magyarországra. Szépen, illedelmesen meghívtam őket.

Persze ők nem sejthették, hogy ez az egész bámulás és bókolás épen nem hízelgő ránk nézve. Eddig tehát igazán olyan őseredetinek tudták a magyart, nőiről pedig tán azt hitték, hogy analfabéták. Mi egy kissé feszesen éreztük magunkat bő elismerésükben; azért is tartott nekik az én egyetemi képviselőm olyan hosszú, tüzes védbeszédet, amúgy magyarán.

Az én hallgatóimat ismét új tájékra akarom csábítani, azért kivezetem őket most már ebbe az észak-keleti természetbe, mely csupa szépség és vonzó érdekesség. Ez a tenger persze nem nevet, mint a kék Adria, alig mosolyog, mosolygása is fanyar, szellője

hűvös, színe hideg, levegője aczélos. De mennyi ábrándos báj van benne! Nap-nap után órahosszat heverve ebben a pompás homokban, egymáshoz símulva néztünk bele ebbe az ossiani hangulatba. Nézés nem jelzi ezt a fix kígyóvarázslatot. Az ember nem néz, hanem mered, mélyeszti a tekintetét ebbe a távolságba, belesülyeszti a szemét és a lélek csendesen, halkan belerebben ebbe a bevégezetlen látókörbe, benépesíti ezt a vizet, a hullámok sokadalmát és velük vándorol messze, messze, mint a rajta lebbenő sirály, mint a tovasikló vitorla, mint a benne úszó hal vagy a köd, a pára, mely a vizek fölött simul tenger és levegő közé. Ez a sárga homok olyan, mint a kaliforniai aranypor. Nem ragad, finoman gurul vissza a fövenyre, nyomot sem hagyva a fekete ruhán, vagy a baby fehér csipkéjén. Itt zajos a part. Mi mindent nem lehet csinálni ebből a homokból. A gyermekek édenje. Ásnak, építenek, hajigálnak, beletemetik magukat és oly boldogan csicseregnek. Ez a homokpart ebben a sós párában egy sanatorium szabad levegőben, szabad világításban, csupa Freiluft és Freilicht. A gyermekek benne, mint a kis átléták, barnapiros színűek, térdig vízben, homokban, mélyen elfoglalva, szárnyaló hajjal, édes, fényes szemmel. Ezrivel vannak a gyermekek ezen a széles parton, de én nem láttam náthásat köztük, sem köhögést nem hallottam. Egészen alacsony hőmérsék mellett fürdenek naponta, egész nap a víz mellett vannak, a hová teljes készletüket magukkal viszik, persze a sok vajas kenyeret is. Nem győztük ezeket a viruló csoportokat nézni, a hogy homokkemenczét építettek, a gödörbe czipelték a tengervizet vagy a sok tornaeszközökön lógtak, miket számukra a szabad homokban felállítottak. A bonneok vagy mamák mellettük heverészve, olvasva, kézimunkázva. A sok számozott fürdőkosár körül csupa idyll, flirt, kaczagás. A szél nem bántja őket, a homok nem sérti, a víz nem ijeszti. Olyan erőteljes germán faj, kit én oly őszintén tudtam irigyelni örökké fázós bőrömben, mindig didergő természetkultuszomban. Azért napról-napra jobban nőttünk bele ebbe az idegenszerű vizes világba.

Megtaláltuk benne az egyénit, az önállót, a különválót. Ott hagyva az örökké zajos gyermekpartot, a folytonos hullámzásban

lévő emberrajt a Seestegen haladtunk tovább a gyönyörű vén fák alatt ki addig, míg azok is elmaradoztak és mi már csak a tengert és a levegőt láttuk, melyet magunkba szívtunk, hogy gyógyítsa ki belőlünk a halvány szorosföldi érverést, tágítsa megszűkült tüdőnket és szorítsa ki agyunkból a sok reflexiót. És ez a víz, ez a levegő megtette mindazt a hatást, és szárnyra kapott az üdülő lelkünk is és fontunk végtelen beszédet minden körül, a mi szép, szent és a magasba tör. Ilyen ez a tenger; komoly, egyéni, mely kiválasztja azokat az eszméket, melyek csak az ő lélekzésében szülemlenek. Ha lábra lehetett volna állítani mindezeket a gondolatokat, ki tudja, lett volna-e belőle egy-egy éltető indítás valódi eszme. Én csak álmodozni tudtam, kilehelni testi szenvedéseimet, nem bontakozott ki a kézzelfoghatóság, míg ifjú társnőmet drámairásra inspirálta, a mi különben a szerző titka.

Tovább a Thalmühle felé. Ennél bájosabb sétát nem tudok az én európai sétáim között. Az elterülő tenger, a végtelenségbe nyúló nagy keleti részével, mert az öblön túl csupa nagy keletengeri víz van; ha süt a nap, akkor az bágyadt szürkés aczélosságát beleolvasztja aranyba, most is csak diszkrét világosságba burkolva rejtelmes mélységét; a halászok, bárkások örökös halkeresése, a yachtok és csónakok, vitorlák, nagy és kis gőzösök táncza és a parton a remek villák, sok szeczessziós díszszel, olyan hollandi, haarlemi nagyságú virágokkal; a pázsit, az a harmatos, virágos és ragyogóan zöld puha smyrna; a föltünően sokféle madár, a nagy-nagy mezei virág, az emelkedő dombos, hosszan nyúló enyhén hegyes magaslat; a hatalmas fakoronákban rejlő kastélyok, az ég vonalához képezve a legszebb reliefet és a mi kedves, mindig vonzó Thalmülénk ott fenn. Kávéházi helység, üvegfallal, mit fel lehet tolni; és ott a tenger, a szelíden ólomszínű vízmennyiség. Minden üvegrámában egy-egy kép, mely azonnal megkap és fogva tart. Kész a varázs. Ez a híres Thalmühle, melyben Eichendorff megirta a szép versét: «In einem kühlen Grunde, da geht ein Mühlenrad». A régi malomnak csak a helye. A patak megvan, a mely hajdan hajtotta, a költő rég elköltözött és az a százszorszép, kit ő oly búsan megénekelt, ki tudja hol porlad. Mostanában

számtalan vándor száll fel ide, hol a régi romantika minden sarokban kuporodik, hol a vendéglősné aranymetszetű Eichendorff-kötetet őriz; a falon freskoban van örökítve a költő, a malom és a Ringlein mélabánatos története minden német látogató tudja, sőt a magyar is. Itt szerettem én ülni, az ablaksarokban, innen intettem titkon a künn halkan csobogó víznek, szőttem álmaimat visszafelé a malom idejébe és néztem a német kávé-Bacchusokat és a kávé papnőit, annyi, de annyi kalácsot fogyasztani hozzá, ezeket a nyárspolgári fogyasztókat, kik le tudták győzni Franciaországot. Tán a kalácsos kávéból merítik Berserker-erejüket.

Mindenek fölött pedig a költő örökítette meg e helyet, az ő varázsszava még most is körül zengi a jelenkoriakat. Az ő kis dala végig röpült a német világon és megmarad az irodalomban, mint a kemény gyémánt az ékszerben.

Tovább Adlershorst felé, a honnan két öblöt látunk, a danzigit és a putzigi öblöt. Itt már csak a tenger beszéli morajló nyelvét és mi elhallgatunk. Mély elnémultságban mérjük végig ezt a sok ikervizet. Velünk szemben van Hela, a dünafalu. Van már annak is monográfiája. Régi hely, úgy rémlik mintha a nibelungdalból szállott volna vissza a felszínre. Tulajdonképen egy homokzátony, porszemkoszorú, keskeny földszalag, mely messze szabályos félkörben a tengerbe nyúlik és csoda, hogy az el nem nyeli. Húsz évvel ezelőtt Hela még város volt, most falu. Ott a világító-torony, már szálló is van, és hamarosan fürdőhelylyé avatták. Ide rándulnak a gőzösök mindenfelől, csakhogy ott kijebb az öbölben alulról forttyan még csendes időben is a tenger, veszedelmes a szegény gyomornak. A tengerimádó adózik itt keservesen és még erre a bajra, sajnos, irt nem találtak. Ez a tenger legyőzhetetlen baczillusa. Helában a halászlakók semmi eredetit nem mutatnak fel; azt reméltem, olyan hollandi halászfalút fogok találni, mint az Amsterdam melletti Zaandamot, hol a ládában még az ősrégi viselet rejlik és az egész telep megvan még a régi eredetiségében. Csak a nagy hollandi ablakok olyanok még ma is, mint a Walter Firle által festettek.

Zoppotból könnyen látjuk Danzigot, Westerplattét, Weichsel-

mündét, Neufahrwassert, Brösigget, Helat, csupa fürdőhely. Igen gyakoriak a hajókirándulások és az olivai látogatás. Olivába vonaton megyünk, vagy a páratlan remek erdőn gyalog. Ezek a fenyőerdők ritka szépségben messze mértföldeket borítanak be sudar törzseikkel. Olivában királyi park van, mit már most szemeltek ki séjournak II. Vilmos egyik fiának. Ez az egész gyönyörűséges park meglepetésszámba megy. Ugyancsak a fák botanikáját lehet itt tanulni a nyugat-keleti ég alatt. Az elődök ebben a parkban fejedelmi dolgot cselekedtek. Sehol ilyen legkülönbözőbb remek fagyüjteményt nem láttam. A világ legmagasabb sövénye van itt; ha azt megnyirják, háromemeletes lépcső kell hozzá. A világ legtávolibb részeiből hoztak ide fát, egész mintasorozatot. Azok itt mind az eget keresik és terebélyesek, sűrűek, lombosak, remek levelűek. Ki tudja, hány faj van. A tudós Mágócsy tanárt óhajtottam ide magyarázónak; tudom gyönyörűsége tellett volna benne. Minden fa botanikus jelzésével, hazájának nevével van ellátva. Ezek a fák külön zöld romantikát teremtenek, egy-egy példány messze országokról regélve, suttogva. Oliva, nyaraló, az új villák egész sorával; a villamos Danzigba röpül és a tengerhez viszi a nyaralókat. A régi cziszterczita templomban vasárnapi mise volt. Itt a férfiak is vallásosak, annyian vannak, mint a nők. Kétszáz éves sírtáblákon jártunk. Az egyiken föltünt a sírontúli hivás: Mind én utánam! Alle mir nach! Megyünk, megyünk, de előbb nézzük meg egy kicsit Istennek ezt a szépvilágát.

Budapest. (Folytatjuk.) *Vidéky Apollonia.*

A NŐK MUNKÁRA NEVELÉSE.

(Első közlemény.)

Az emberi fejlődés évszázadok folyamán különféle képet mutatott. A felszínre vetődő nagy gondolatok magukkal ragadtak olykor egész nemzeteket, hogy az eszméket gyakorta meg sem érlelve, meg sem valósítva, tovább adják. Az eszme pedig terjedt nemzetről-nemzetre, míg egyszer csak hódító körébe vonta az egész művelt világot. Vajjon a kereszténység, a humanizmus, az emberi egyenlőség tanairól szóló eszmék elterjedéséről nem mondhatjuk-e el ezeket?...

A jelen században is kifejezésre jut egy eszme, különféle alakban, mely, mintegy az emberiség sóhajaként tör elő. Mi, kiket a sors a XX. század elejére vetett, mindnyájan vágyódunk *valami* után, melyet *egy szóval* talán ki sem fejezhetünk.

Azt érezzük, hogy senkinek sem folyik úgy a dolga, mint azelőtt. Az emberi tömegek kebeléből keserű szenvedések, reménytelenség, fáradság és zaklatottság hullámcsapásai törnek elő. Nyugtalanság helyezkedett közénk. Nincs olyan rétege az emberi társadalomnak, mely meg ne mozdult volna. — A mozgalom épen úgy felzavarta a falvak csöndjét, mint a városokban, a műhelyekben, a boltokban, a hivatalszobákban és szántóföldeken. Mindenki tör előre, talán oda, hová soha nem juthat. Úgy tetszik, mintha a XX. század eleje egy sötét háttér volna, melyből a jövőben valami *újabb élet* bukkannék elő. Diplomaták, költők, regényírók, bölcsészek, történetírók kifejezést adnak ebbeli sejtelmöknek. Nemzetek, államok, nagyhatalmak kormányzói, egyedurai várakozással tekintenek a jövő kibontakozása elé.

És valóban van is ok eme feszültségre. Ha vizsgáljuk a jelen mozgalmakat, mely a tudomány, a művészet, a kereskedelem, az

ipar terén egyaránt észlelhetők, úgy találjuk, hogy mindegyik azon eszmét szolgája, mely így szól: «mindent a társadalomért», s melynek neve *szocziálizmus*. Ez az eszme az, mely minden államot, nemzetet bizonyos irányba terel: a bajoknak szocziális alapon való megoldása felé. Ez az az eszme, a melyé a jövő, melyben feloldódik minden szétválasztó kapocs ember és ember között.

Ma még küzdenek az államok ezen áramlat ellen, de folyton kényszerülnek egyes ponton használni. Az úgynevezett «uralkodó osztályok» sem képesek megakadályozni a bomlást, mert a görcsös erőlködést, a sok toldás-foldást romba dönti az eszközök elégtelensége. Ez egyeseknek keserüséget okoz, de hogy az új társadalmi alakulás levegője éltető, azt bizonyítja sok ellensége, mely minden nagy eszmének közös sorsa.

A szocziális eszmék hatása kiterjed minden rendű-rangú egyénre, nemi különbség nélkül s mindazon tényezőkre, körülményekre, melyek az embert érintik, melyek életföltételét képezik. Kiterjed tehát a női nemre is ésmegteremti a «nőkérdést». Ezen kérdés a körül forog: mily pozicziót foglaljon el a nő a társadalomban, hogyan fejlesztheti ki erejét, képességeit minden irányban úgy, hogy a társadalomnak teljes, egyenjogú és hasznosan működő tagja legyen.

A nőkérdésnek szorosan bele kell helyezkednie az általános társadalmi kérdés megoldásnak keretébe. Ez a megoldás pedig nemcsak így helyes, hanem jogos és méltányos is, mert a női nem nemcsak Európában, hanem általában az egész földön az emberiségnek mintegy felét teszi. (Fejlődési folyamata elválaszthatatlan és egyidejű a férfiakéval. A felfogás, a nézetek különbözősége tehát ezen fejlődési proczesszus folyamán birálandó el ép úgy, mint a férfinemé.) Sokan tagadják még ma is a nőkérdés létezését, mit a «természetes hivatással» magyaráznak meg. Úgy hiszik, hogy a mi a hitvességen, az anyaságon és családon kívül esik, az a nőt nem érdekelheti, nem érinti. A női nem pedig az ellenkezőjéről kezd meggyőződni. Érdeklődik sok kérdés iránt s ez nemcsak puszta érdeklődésben nyilatkozik meg, hanem tenni, cselekedni és résztvenni is akar. Több-több helyet foglalnak el oly állásokban, me-

lyek azelőtt a nők részére teljesen el voltak zárva. És a megváltozott gazdasági és szocziális viszonyok között *cselekedni kénytelen is.* A cselekvésre azonban több körülmények miatt képtelen.

Hogy ezt beláthassuk, figyelembe kell vennünk azon körülményeket, melyek a nőt kiragadják régibb helyzetükből. Ezen körülmények: a nő tévesztett nevelése a családban, az iskolai oktatás helytelen iránya és a társadalmi felfogás ferdesége.

Az édes anya legtöbb esetben a leányokkal szemben is megteszi hivatásos kötelességét a testi nevelés első fokozatán, mert az az isteni anyai szív egyaránt adósa bármilyen nemű gyermekének. De később, midőn a kicsi leány eszmélni kezd s mikor fiú testvérkéi is növekedő félben vannak, érzi azt a különbséget, mit ő és fitestvérei közt a család tesz. A fiúknak fesztelenül szabad játszani, fára mászni, birkózni, lapdázni, testét, izmait fejleszteni; a leányoknak megtiltják a fesztelenséget. Neki csak sétálnia szabad a mamával, a papával, a dadával, a nénivel, vagy kevésbé testfejlesztő játékokat játszani árgusszemek mellett. Az utczán, a réten, a mezőn, az erdőn mindig kisérik a jelszók: «művelt kis leánynak így szabad, úgy szabad!» Nézd leányka a napsugarat, szemléld a himes rétet, szedjél virágot, néha dobhatod kicsit a lapdát is, de örömhangjaidat ne hallják, ne ugrándozz, ne ficzánkolj, mert az nem illik.

A fiút bizonyos szabadság veszi körül. Néha egész zsarnokká lesz a nagy szabadság miatt. S főleg, ha csak *egy* van a családban, az zsarnoka lesz az apjának, anyjának, nővéreinek. Szegény nővérkék, ti nektek soha sincs igazatuk, mert ti csak leányok vagytok, nektek tanulni kell türni, szenvedni és szeretni. Kezdjétek meg ezt már kicsi korotokban, mert a férfiaké a hatalom és dicsőség, nektek csak úgy jut belőle, ha az előbbieket megtanultátuk.

Budapest. *Simon Lajos.*

(Folytatjuk.)

VÁSOTT ÉS OSTOBA.

A vasuton találkoztam egy úri emberrel. Egy ideig szótlanul ültünk egymással szemben. Mindegyikünk ujságjával vala elfoglalva. Mikor aztán únni kezdtük magunkat, szóba álltunk egymással. Ő szólított meg, miután én nem szeretek futólagos ismeretségeket kötni. Utitársam magasabb állású hivatalnok volt. Ezt már a jegyéről észrevehettem. Ötvenöt-hatvan között levő szürkülő bácsi, a kinek szelid kék szeméből jóság és szelidség sugárzott.

Beszéd közben kölcsönösen bemutatkoztunk. Mikor a foglalkozásomat hallotta, jóleső derű ömlött el az arczán; de a napot csakhamar eltakarta egy kis felhő. A férfiú lelkében végbement ezen gyors változás nagyon felkeltette az érdeklődésemet. Az arczom elárulta, hogy egy kis magyarázatot szeretnék. Eltalálta gondolatomat. És teljesítette kivánságomat.

— Az ön foglalkozása, uram — így kezdte — oda viszi a gondolatomat az én kis szöszkémhez az apácza-zárdába. És mikor a zárdára gondolok, eszembe jut a kis lányom előbbi iskolája. S erre már nem tudok szomorúság nélkül gondolni.

— Valami baj történt?

— Igen. Nem valami nagy szerencsétlenség. Csak egy kis tövis szuródott a szivembe. Kihúztam, de egy parányi sebhely visszamaradt. S én nem tudok rágondolni most sem (pedig három év előtt történt) fájdalom nélkül. Mert a szülői szíven, szülői önérzeten ejtett bárminő kicsiny seb is nagyon nehezen gyógyúl.

— Egy kis lányom van. Fogadott leányom. Egy vagyon nélkül elmaradt özvegynek, unokahugomnak gyermeke. Három éves koromban vettem magamhoz. Hadd nőjjön nálam (az anyjának úgyis maradt még négy: egy kisebb és három nagyobb). S a gyer-

mek növekedett szépen testben és lélekben. Nagy örömömre és gyönyörűségemre nekem, egyedül élő garszon embernek. Annyira megszerettem a csöpp jószágot, hogy még életrendemben is nagy változást eszközöltem miatta. Felhagytam a vendéglői kosztolással. Otthon főzettem, hogy együtt étkezhessem az én kis csicsergő madarammal. Szerettem volna mindig a közelében maradni, hogy tanuja és segítője legyek fejlődésének; de a kenyérkereset nem engedte. Kénytelen voltam őt a napnak jó részében fizetett munkásra, cselédre bízni.

Így nőtt a kis lány anya nélkül. S ez aggodalomra adott nekem okot; mert úgy vettem észre, hogy természetes élénksége egy kissé túlságos. A gyermek pajkos és szófogadása sem kifogástalan. Annuska, így hívják az én öreg napjaimnak megédesítőjét — nem ugrott fürgén a szóra, hanem mindjártozni kezdett.

Aggodalmamat közöltem egyik pædagogus barátommal, a ki azt a tanácsot adta, hogy adjam a gyermeket óvodába. Ott majd rendhez szoktatják. Ámde én nem tudtam hallgatni a jó tanácsra, mert nem ebédelhettem volna együtt Annuskával s mert az óvodától mindig féltem a gyermeket. Félek a kora-érleléstől és különösen az egészségi ártalmaktól. S nem adtam a gyereket óvodába, hanem otthon tartottam továbbra is és kétszeres gonddal őrködtem felette. Hiába! a gondos anya keze hiányzott. A gyermek apró hibái együtt nőttek vele. Alig vártam, hogy iskolába adhassam, a hol majd eltüntetik szép csöndesen ezeket az apró hibákat.

A lányka is nagy kedvvel ment az iskolába és járt egy pár hónapig; de aztán azt vettem észre, hogy kedvetlenül megyen. Az értesítő könyvecske mindent megmagyarázott. A legrosszabb jegye volt úgy a viseletből, mint az előmenetelből. A gyermek mutatni sem merte; úgy vettem ki a táskájából.

A könyvecske nagy aggodalomba ejtett. Alig vártam, hogy tanítónőjével beszélhessek. Másnap már ott voltam nyolcz óra előtt.

— Hogy viseli magát ez az én kis lányom?

— *Vásott és ostoba!* — volt a tanítónő hideg felelete.

— Hány éves volt akkor a gyermek; — kérdeztem én.

— Hat éves, öt hónapos.

— Méltóztassék folytatni.

— Ez a váratlan felelet a szívemen talált.

— Nagyon gyöngédtelen volt.

— Nem, uram, nem gyöngédtelen, hanem durva, sőt ennél is több: brutalis, mely méltatlan a tanítóhoz és különösen méltatlan a tanító*nőhöz*.

— Igaz!

— Első pillanatban azt sem tudtam, mit cselekedjem. A felháborodás annyira erőt vett rajtam, hogy szinte megijedtem magamtól; attól féltem, hogy valami olyat teszek, a mit magam is megbánok. Hanem erőt vettem magamon s csak ennyit mondottam:

— Én, nagyságod a gyermeket három és fél év óta tartom és *nevelem*. Talán jobban ismerem, mint nagyságod. Kissé pajkos, vannak rossz szokásai, de nem vásott. A mi az értelmi képességeire nézve mondott véleményt illeti, az meg igazságtalan, eltekintve attól, hogy gyöngédtelen.

— Kérem, én nem szépítgetek. Azt mondom, a mi igaz, ha kérdeznek.

— Nem kételkedem benne, hogy azt mondotta, a mit igaznak tart; de mert én azt *tudom*, hogy a nagyságod igazsága a gyermek félismeréséből és meg nem ismeréséből származik, én a gyermeket innét elviszem. Most már itt nem hagyhatom. A hol még csak a szándék is hiányzik a tanítvány megismerésére, ott a tanítvány nincs jó helyen. Ajánlom magamat! — szóltam s a fakép-nél hagytam az ilyen rövid beszédhez hozzá nem szokott tanítónőt.

Hazajövet azt sem tudtam, mi tevő legyek a gyermekkel. De abban a pillanatban nem is erre gondoltam, hanem arra, hogy vajjon nem voltam-e a tanítónővel szemben túlszigorú, vagy épen igazságtalan? E kérdést illetőleg könnyű volt magamat megnyugtatni. Nem voltam igazságtalan, mert a gyermek (nem bolygatva a vásottság kérdését) nem ostoba. Nem igérkezik valami élénk, nagy szellemnek, de legalább is jó közepes eszű, korához képest szelleme eléggé fejlett. A tanítónő nem ismerte meg őt s nem is töre-

kedett megismerni, különben nem nyilatkozott volna értelmisége felől. Várt volna az ítéletével.

— Ebben megnyugodva, a gyermek iskolába-adásának dolgát végeztem el. Egy férfi tanító vezetése alatt álló vegyes-iskolába adtam, a melyet pædagogus barátom ajánlott. Annak a tapasztalt embernek nyilatkozata a gyermek értelmi képességei felől teljesen megnyugtatott s élénkebben kiszinezte a tanítónő brutalitását, a mely nem tudott kimenni az eszemből.

— A tanítónak — gondoltam — soha sem volna szabad még a gyermek előtt sem a gyermek értelmi képességét becsmérlő, önbizalmát megrontó nyilatkozatot tenni, annál kevésbbé szabad a szülők előtt. Nem volna szabad még akkor sem, hogy ha igaza volna; mert a magyar nyelvnek van gyöngéd szava is az igazság kifejezésére. Az én lánykámra például (ha már az volt a hite) azt mondhatta volna a tanítója, hogy lassú felfogású, vagy gyöngébb képességű. Így is megértettem volna. A megbélyegző jelző elmaradhatott volna, hiszen én nem bántottam, hogy a boszú indulata e csúnya szót a szép ajkakon jogosulttá tette volna.

— De itt nem álltak meg gondolataim; tovább fűztem azokat. A tanítónő tudta, hogy a gyermek nem az én gyermekem; tudta, hogy rokoni szeretetből tartom. És nem gondolta meg, mit cselekszik azzal, hogy nyilatkozatával szivemtől elidegenítheti. Hol itt az az aggódó, gondos szeretet, mely az anya helyettesének a szivét be kell, hogy töltse?

Azután rátértem az igazság kérdésére. Nem vagyok szakember, de úgy hiszem, hogy a nevelés mezején ennél nagyobb kérdés nincsen. A gyermek erkölcsi, szellemi egyéniségének megitélésében rendkívül óvatosan kellene eljárni, mert a kiszámithatatlan következményekkel járó tévedés így sincs kizárva. Hogy az én esetemre térjek vissza, a tanítónak a kicsi erkölcsi egyéniségének jellemzésére vonatkozó vélekedése hibás, mert a tények, a melyekre a szót alkalmazta, nem azt a fogalmat jelentik. A gyermek pajkos és nyugtalan, izeg-mozog; szomszédjának tanítás alatt is a fülébe sugdos. Szünet alatt szinte aggodalmat keltőleg ugrándozik, mint egy kis kecske. Ez nem vásottság; mert a vásottság erkölcsi fogyat-

kozás, a minőt hat éves gyermeknél csak a legritkább esetekben találunk. Vásott a czivakodó, verekedő, fejét gonosz csínyeken törő gyermek, a kinek ezenkívül még egy sereg apróbb rossz szokása van.

A második megbélyegző jelző alkalmazása ebben az esetben még jogosulatlanabb s mint ilyen hebe-hurgya ítélet eléggé el nem ítélhető. Mert vajjon mire alapította a tanító a gyermek értelmi képességeit becsmérlő ítéletét? Arra, hogy a gyermek a számtanra nem figyelt, elfogadható feleletet ritkán adott, meg némelykor az olvasást sem tudta folytatni. S a helyett, hogy az okokat kutatta volna, kész volt a sententiával: ostoba! Nem keresem a gyermek figyelmetlenségének okát a tanítóban — ámbár nagyon jó volna, ha minden tanító az effajta fogyatkozások okát elsősorban önmagában keresné s csak abban az esetben kereskednék másutt, ha önmagában nem lelné — felteszem, hogy a gyermekben van az ok. Honnét tudja azt a tanító, hogy a szellemi erőknek az ostobaságig terjedő gyöngesége a figyelmetlenség oka? Hiszen a zsenialis gyermekek között is vannak olyanok, a kik bizonyos dolgokra figyelni nem tudnak. A szellemi képesség a gyermek gondolkozásából ítélhető meg. S ő arra, hogy a gyermeket ezen a helyes alapon ítélje meg, még kisérletet sem tett!

És ha tényleg gyengébb felfogású a gyermek, vajjon nem gyökerezhetik-e az ok a gyermek lassú értelmi fejlődésében? Nem fészkel-e a baj valami muló fizikai fogyatkozásban? Erre nézve sem tett a tanító semmit. Nálam nem tudakozódott.

— Hogy ez a hebe-hurgya ítélet, a melynek brutalis voltára ma, három esztendő után sem tudok felindulás nélkül gondolni, mennyire igazságtalan, kitűnik a gyermek tanulásbeli előhaladásából. Jó nevű leányiskolába jár (a 3-ik osztályba) és jeles előmenetelt tanusít. Nem a legjobbak egyike, de a jobbak közül való.

— Uram, önnek igaza van, — válaszoltam. Valóban nem lehet eléggé kárhoztatni az ilyen nagy gyöngédtelenséget és meggondolatlanságot; de talán még sem kellene olyan nagyon szigoruan birálni. Ember, gyarló ember a tanító is . . .

— Értem. Tudom, mire czéloz, De az én esetem nem effajta

könnyen megbocsátható emberi gyarlóság. Ha a körülmények olyan kedvezőtlenül alakulnak az iskolában, hogy a tanító elveszti nyugalmát s felháborodásában bolondot csinál, ezt meg kell bocsátani. Engem egy ilyen esetben egész ártatlanul ütött arczul egy tanítóm, még pedig a középiskolában. És megbocsátottam neki. Hanem ha valaki tájékozatlanságában hidegvérrel sérti a gyermek és a *szülő* önérzetét, minden igaz ok nélkül olyan brutálisan cselekszik, mint az én Annuskám tanítója, bocsásson meg, kérem, ezt könnyen feledni nem lehet.

Budapest. *Ember János.*

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

Polgári leányiskolák.

1. Arad szab. kir. város áll. segélyezett községi polgári leányiskolájának értesítője az 1901—2. tanévről. Közli: Simon Karolin, igazgató.

A tanév a szokott módon, minden akadály nélkül telt el. Az iskolai ünnepeket csak az osztályokban tartották meg, mert közös nagy termük, hol valamennyien összegyülhetnének, nincsen, a mely állapot az egyes ünnepek hatását csak ronthatta. Mindemellett sikerült a majális alkalmával az intézet növendékeinek tudását a nagy közönségnek bemutatni, mikor is az ünnepet hangverseny előzte meg. E belépti díjakból begyült pénzt, valamint a növendékek tánczprobájának jövedelmét az intézet kilencz szegénysorsú növendéke közt osztották szét; azonkívül az év végén az iskolaszék a vizsgálatokon is megjutalmazott egyeseket. A tantestület egyik tagja Benedek Etel hét havi szabadságot élvezett mintarajziskolai tanulmányok czéljából. A tantestület nőtagjai voltak: Simon Karolin, igazgató; Benedek Etelka, Boros Dóra, Boros Jusztine, Décsy Gézáné, Ditrichstein Bernátné, Drescher Gizella, Marinkovits Mária, Steinitzer Jenny, Szabóné Láng Berta, Tagányi Gusztávné és Tanfy Mária. A növendékek létszáma csupa párhuzamos osztályokban (I. 51+55; II. 68+64; III. 66+55; IV. 48+43) 456 volt. Vallásra nézve: róm. kath. 218, gör. kel. 25, ev. ref. 30, ág. ev. 13, izr. 170. Anyanyelvre nézve: magyar 417, német 16, román 15, szerb 8. Az értesítő közli a «vizsgálati szabályzat»-ot, az iskola «rend- és fegyelmi szabályait» és a jövő évi tankönyvjegyzéket.

2. A beregszászi áll. polgári leányiskola értesitője az 1901—2. tanévről. Összeállította: Engelthaler Róza, igazgató.

A tanév történetéből megemlítésre méltó a hazafias ünnepeken kívül a deczember 17—18-ikán tartott gyermekelőadás, melynek tiszta jövedelméből — 232 K 22 fill. — gróf Széchényi István s Kossuth Lajos arczképét festették meg olajban az intézet díszterme számára, mely egyúttal rajzterműl is szolgál. Engelthaler Róza igazgató szeptember 25-től október 25-éig betegség miatt szabadságon volt. A tantestület nőtagjai voltak: Engelthaler Róza, Bodenlósz Teréz, Dercsényi Julia, Nikell Irma és Zagoniné Topiczer Izabella. A növendékek száma: (I. 55, II. 37, III. 37, IV. 27) 156 volt. Vallás szerint: róm. kath. 40, gör. kath. 12, ev. ref. 43, ág. ev. 4, izr. 57. Anyanyelvre nézve mind magyar volt. Az értesítő rendes közleményein kívül az intézet rendtartása is közölve van.

3. A budapesti ág. hitv. evang. magyar és német egyházgyülekezet nép- és polgári iskolájának évi értesítője az 1901—2. tanévről. XXIII. évfolyam.

Falvay Antal «Egy-két szó a kedves Mamákhoz» című közleményével kezdődik az értesítő, melyben Falvay igazgató visszatekintve 40 éves tanítói működésére, a gyermekek neveléséről szól, főképen: «mit is lehet és kell dicsérnünk vagy feddnünk.» Fényes ünnepet ült a tanév alatt az iskola. Falvay Antal, az intézet igazgatója ez évben töltötte be tanítóskodásának 40-ik s igazgatói működésének 25-ik évét, mely alkalomból tanítványok ezrei, az egyház, a kartársak s a nagyszámú tisztelők gyültek össze, hogy szeretetüket, hálájukat, nagyrabecsülésüket kifejezésre juttassák. A polgári leányiskola tantestületében némi változás is volt: felügyelőnői és helyettes tanítónői állásra egy évi próbaidőre Fuchs Auguszta Paula választatott meg. A franczia nyelv tanítónője Szakálos Erard Julia asszony helyére Richon Margit alkalmaztatott. A polgári leányiskola tantestületének nőtagjai voltak: Kardeván Ida és Richon Margit. A növendékek létszáma: (I. 74, II. 75, III. 72, IV. 64) 285 volt. Vallásra nézve: ág. ev. 147, ev. ref. 7, róm. kath. 14, izr. 117. Anyanyelvre nézve: magyar 232, német 50, tót 2, egyéb 1.

4. A Budapest székesfőváros II. ker. községi nyilvános polgári leányiskola és női kereskedelmi tanfolyam értesítője az 1901—2. tanév végével. Szerkesztette: Kozma Gyula, igazgató.

A tanév történetéből megemlítendők a tantestületi változások: Turcsányi Dezső helyére Vithalm Irén polgári iskolai tanítónő jött; Tahi Antal szabadságideje alatt festészeti óráit Nagy Jolán III. kerületi polgári iskolai tanítónő vette át; Csizmadiáné Lengyel Ilona szabadságoltatván, óráit Korbuly Auguszta, majd ennek az I. kerületi polgári iskolához való beosztása után Rákossy Margit tanítónő töltötték be. A növendékek megtekintették több ízben az Uránia és Vígszinház ifjusági előadásait, az állatkertet, a beduin karaván ittlétekor, a Nemzeti Muzeum könyvtárát, ásványtani tárát s annak néprajzi osztályát. Külön tanfolyamok voltak a franczia nyelv, tornajáték, zongorázás, gyorsírás, aquarelfestés és a táncztanítás. A szokásos iskolai ünnepeken kívül megülték az igazgató névünnepét s május 11-én jótékonczélú előadást rendeztek. Az egészségügy csak kielégítő volt, több ragályos betegség (29 családban) és 5 haláleset is fordult elő. Hivatalosan tett látogatást dr. Verédy Károly tanfelügyelő, dr. Kiss Áron és Mártonffy Márton iparoktatási főigazgató. A tantestület nőtagjai voltak: Cserháti Irma, Matyékáné Kollár Anna, Komáry Erzsébet, Kozma Dénesné, Csizmadiáné Lengyel Ilona, Nagy Jolán, Rákosy Margit, Szalkay Elvira, Vithalm Irén és Weinmann Katalin. A polgári iskola növendékeinek létszáma: (62+59)+(48+44+44)+(40+39+36)+(57+54) 484 volt. Vallás szerint: róm. kath. 360, gör. kath. 2, gör. kel. 3, ág. ev. 30, ev. ref. 44, izr. 43. Anyanyelv szerint mind magyar.

A női kereskedelmi tanfolyam története azonos a polgári iskoláéval. Női tanerők: Sauersitz Margit és Kozma Dénesné voltak. Az *a)* osztályba 40, a *b)* osztályba 29 növendék járt a tanfolyamra. Ezen adatokon kívül a jövő esztendei tudnivalók is megtalálhatók az értesítőben.

5. Budapest székesfővárosi IV. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola XXXII. értesítője az 1901—2. tanévről. Szerkesztették: Hahóthy Sándor, a polg. iskola id. igazgatója és Hochrein Lajos női keresk. tanfolyam h. igazgatója.

Az értesítő elején Ecker Auguszta meleghangú czikkben emlékezik meg Sztojanovits István (1839—1902) az intézet igazgatója s a tanügy kiváló munkásának elhunytáról.

Az év történetéből megemlítésre méltó, hogy az elköltözött igazgató helyét ideiglenesen Hahóthy Sándor felsőbb leányiskolai igazgató, az intézet volt tanára foglalta el a székesfővárosi tanács megbízásából. Lukács Istvánnét 4 havi betegsége alatt az intézeti tanerők helyettesítették. Bellovits Imre, az intézet volt énektanára, ki hat évig a felsőbb leányiskolánál tanított, újból visszatért a testület körébe. A tél folyamán kétszer vitték a növendékeket az «Uránia» színházba s tavaszszal az Állatkertbe s a Néprajzi Muzeumba. Sztancsek István dr. tanfelügyelő látogatásával megtisztelte az intézetet. A tantestület nőtagjai voltak: Ecker Auguszta, Grosz Mária, Hentaller Elma, Lukács Istvánné és Tavaszy Róza. A növendékek létszáma: (53+55+58+50) 216 volt. Vallás szerint: róm. kath. 134, ág. ev. 4, ev. ref. 24, izr. 54. Anyanyelv szerint: magyar 214, német 2.

A kereskedelmi tanfolyam vezetését Sztojanovits elhunytával Hochrein Lajos tanár vette át; a tanfolyamnak 50 növendéke volt.

6. Budapest székesfővárosi V. kerületi nyilvános községi polg. leányiskola és női kereskedelmi tanfolyam XXVI. értesítője az 1901—2. tanév végével. Szerkesztette: dr. Gyulay Béla, igazgató.

I. *A polgári leányiskola.* A tanév szokott mederben folyt le. A tantestületnek több tagja: Vargha Béláné és Weiszberger Antónia betegség miatt szabadságoltatott s ezen időre a székesfővárosi tanács Dániel Jenőnét, polgári iskolára képesített tanítónőt bízta meg a helyettesítéssel. Az iskolai ünnepélyeket megtartották. Tanulmány czéljából elvitték a növendékeket az «Uránia» tud. színházba, a m. kir. mezőgazdasági muzeumba, a Nemzeti Muzeumba, az Eszterházy és muzeumi képtárakba, sőt kirándulásokra is többfelé. Az intézet kebelében önképzőkör is működött. Az intézet látogatói voltak: dr. Bárczy István, székesfővárosi tanácsnok, dr. Verédy Károly, budapesti tanfelügyelő, dr. Sztancsek Zoltán, kir. s. tanfelügyelő, dr. Mezei Mór, székesfővárosi bizottsági tag, dr. Dévai Mór, kerületi tiszti orvos, Lollok Lénárd, prépost-plébános, Szász Károly, ev. ref. püspök, Munkácsi Bernát, izr. hitközségi tanügyi felügyelő, stb. A tantestület nőtagjai voltak: Engelbachné Mesztetits Lenke, Greszler Hermin, Kempelen Gyuláné, Rosenberg Auguszta, Tomasek Emma, Vargha Béláné és Weiszberger Antónia. A növendékek száma: (I.*a*) 63, *b*) 46, *c*) 50; II.*a*) 61, *b*) 56, *c*) 54; III.*a*) 58, *b*) 43, *c*) 54; IV.*a*) 53, *b*) 41, *c*) 49) 628 volt; vallás szerint: róm. kath. 185, gör. kel. 1, ág. ev. 12, ev. ref. 16, izr. 414; anyanyelv szerint: magy. 606, német 19, tót 1, horvát 1, egyéb 1.

II. *Női kereskedelmi szaktanfolyam.* A tanév történetéből megemlítendő, hogy a tanfolyam hallgatói kedvéért az összes növendékekkel együtt megnézték a Zwack J. és társai likőrkülönlegességek gyárát s a «Flóra» gyertya- és szappangyárat. Meglátogatták a tanfolyamot: dr. Mártonffy Márton, min. oszt. tan., orsz. iparoktatási kir. főigazgató és

Farkas Ferencz, min. s. titkár, mint a kereskedelmi miniszter küldöttje és biztosa. A növendékek 2 K beiratási és 14 K havi tandíjat fizettek s a gépírást tanulók külön havonként 1·20 K-t a tanítás és géphasználatért. A tantestület tagjai részint a polgári, részint idegen tanerők voltak. A növendékek száma: (*A)* 46, *B)* 46, *C)* 42) 134 volt; vallásra nézve: róm. kath. 28, ág. ev. 5, ev. ref. 1, izr. 100. Anyanyelvre nézve mind magyar. Az 1902—3. tanévben továbbképző kereskedelmi tanfolyam nyilik meg.

7. A Budapest székesfővárosi VIII. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola VII. értesítője az 1901—2. tanévről. Szerkesztette: Erdődy Imre, igazgató.

A tanév zavartalanúl folyt le. Tanulmányi kirándulásokat tettek osztályonként: mezőgazdasági múzeumba, Állatkertbe, Aquincumba; botanikus kirándulást a Gellérthegyre, Lágymányosra és az állami kertészeti iskolába; a kőbányai Dreher-féle sörgyárba, a pomázi «Kőhegyre»; a központi tejcsarnokba és Vásárcsarnokba, a városi villamos vasut villanyfejlesztő telepére, a fizikai intézet csillagvizsgáló tornyába s a Visegrádi romokhoz. Az intézet kebelében működő önképzőkör rendezett a rendes iskolai ünnepeken kívül az egri «Dobó emlék» javára matinéet, melynek 120 K tiszta jövedelmét rendeltetési helyére juttatták. Az ifjusági könyvtárat nagy figyelemmel kezelték, mint minden évben, úgy a lefolyt tanévben is csak oly könyveket vettek be a könyvtárba, melyeket előzőleg a tantestület valamelyik tagja elfogadásra ajánlott. Eme intézményt más iskolák is foganatosíthatnák. A franczia tanfolyamot 40, a zongoratanfolyamot 20, a táncztanfolyamot számos növendék végezte be. A «Körúti Fürdő» 1000 drb 30 filléres jegyet bocsátott a növendékek rendelkezésére. Meglátogatta az intézetet dr. Sztancsek Zoltán s. tanfelügyelő úr. Tantestületi változások: Markup Paula 1 évre szabadságoltatott; Ormai Jenő, Perényi Lajos és Schmidt Gizella más iskolához osztatott be; Mendlik Lujza 2 hónapot külföldi tanulmányúton töltött; a helyettesítéseket Czechner Irma és Fluck Jolán végezték. A tantestület nőtagjai voltak: Bárdossy Irén, Barna Margit, Bródy Aranka, Faylné Hentaller Mária, Göth Ilona, Köblös Erzsébet, Machik Ilona és Mendlik Lujza. A növendékek száma: (I.*a)* 48, *b)* 63; II.*a)* 53, *b)* 48; III.*a)* 47, *b)* 45; IV.*a)* 47, *b)* 47) 398 volt; vallás szerint: róm. kath. 165, ág. ev. 10, ev. ref. 25, izr. 198; anyanyelv szerint: magyar 394, német 4.

8. A dévai állami elemi és polgári leányiskola értesítője az 1901—1902. tanévről. Közzéteszi: Borostyányné Schnegon Vilma, igazgatónő.

A tanév történetéből kiemelhetők a tantestületi változások: Vig Ferencz nyug. rajztanár helyébe Sólyom F. Margitot bízta meg a vallás és közoktatásügyi miniszter a rajz és énektanítással; Kapcza Ilonka helyettes tanítónőt a szolnoki állami elemi iskolához helyezték s helyébe Francu Viktória tétetett. Az iskolai ünnepeket az önképzőkör közreműködésével mind megtartották. Hivatalosan meglátogatták az intézetet: Réthi Lajos tanfelügyelő és dr. Wilt György s. tanfelügyelő, valamint az iskolai gondnokság elnöke, dr. Kuun Géza gróf több ízben is. Több ízben gyakoroltak jótékonyságot az intézet jótevői. A tantestület nőtagjai voltak: Borostyányné Schnegon Vilma, igazgató; özv. Barthánné Máriássy Berta, özv. Molnárné Boucha Rozsina, Schlupni Sarolta, Sólyom F. Mar-

git, Téglásné Mangesius Irén tanítónők. A növendékek száma: (I. 38, II. 37, III. 22, IV. 20) 117 volt; vallás szerint: róm. kath. 48, gör. kath. 2, gör. kel. 10, ág. ev. 7, ev. ref. 23, unit. 1, izr. 26; anyanyelv szerint: magyar 101, német 6, román 10. Az elemi iskolába 255, az ismétlő iskolába 28 növendék járt.

9. A dicső-szent-mártoni polgári fiú-, polgári leány- és elemi iskolák értesítője az 1901—2. tanévről. Szerkesztette: Kósa Sándor, igazgató.

A tanítás rendes időben kezdődött s végződött, azonban az év alatt kilencz napig szünetelt okt. 19-étől kezdve, vörhenyjárvány miatt. A polgári leányiskola szegénysorsú tanulói segélyezésére deczember 31-én a vármegyeház dísztermében tánczmulatsággal egybekapcsolt színielőadást rendeztek. A polgári leányiskolában önképzőkör működött. A Jótékonyság- s adományokban sem szűkölködött az intézet. A tantestület nőtagjai voltak: Kontz Margit, Patakyné Gál Etelka, Hegyiné Kohut Kornélia és br. Bánffyné Lázár Ilona. A növendékek száma: (I. 16, II. 14, III. 19, IV. 11) 60 volt; vallás szerint: róm. kath. 15, gör. kath. 3, gör. kel. 1, ev. ref. 28, ág. ev. 1, unit. 7, izr. 5; anyanyelv szerint: magyar 55, német 1, román 4.

10. A dobsinai községi polgári leányiskola értesítője az 1901—902. iskolai évről. Szerkesztette: Halasi Jenő igazgató.

Tisztelettel és szeretettel emlékezik meg az értesítő Klein Samuról, ki 30 évi szolgálat után mint igazgató vonult nyugalomba 1901. szept. 1-én. Irodalmi s társadalmi működését hálásan méltatja az értesítő. — Az intézet a lefolyt tanévben vesztette el egyik már nyugalomba vonult derék tantestületi tagját, Melczer Edét, kinek emlékét szépen megörökíti az értesítő. — A tantestületi változások: A nyugalomba vonult Klein Samu igazgató helyébe Halasi Jenőt választotta meg a közs. iskolaszék; Horváth János óraadó helyét Fábry Erzsébet német-palánkai polg. isk. tanítónő foglalta el. — A természetrajzi s földrajzi ismeretek bővítése czéljából több kirándulást rendeztek a környező hegyekre; a regényes fekvésű murányi várba s a koronázás évfordulóján a dobsinai jégbarlanghoz. Tánczlanfolyam is volt, melyet Rosenkranz Rezső tánczlanító 6 héten át vezetett. — A szokott iskolai ünnepeken kívül jótékonyczélú hangversenyt is rendeztek. A tantestület nőtagjai voltak: Stankovics Károlyné, Fábry Erzsébet, Lang Laura és Fábry Vilma. — A növendékek száma: (I. = 26, II. = 49, III. = 20, IV. = 20) = 115 volt; vallásra nézve: róm. kath. 12, gör. kath. 1, ág. ev. 78, ev. ref. 13, izr. 11; anyanyelvre nézve: magyar 59, német 52, tót 4.

11. A galgóczi m. kir. áll. polgári fiú és leányiskola értesítője az 1901—902. tanévről. Szerkesztette: Lázár Lajos igazgató.

Az értesítő tanusága szerint a lefolyt tanévben töltötte be az intézet fennállásának 25-ik tanévét. A jelen tanév zavartalanul folyt le, az ünnepségeket különös figyelemmel tartották meg, sőt apr. 11-ikire nagyszámú vendéget is hívtak. — A tantestület nőtagjai voltak: Jeszenszky Etelka, Koehlerné Ertl Aranka, Szétsényiné Gyürky Ilona és özv. Sztriniszkóné Kurth Klementin. A növendékek száma: (I. = 42, II. = 31, III. = 33, IV. = 18) = 124 volt; vallásra nézve: róm. kath. 36, ág. ev. 3, ev. ref. 3, izr. 82; anyanyelvre nézve: magyar 56, német 55, tót 68. — Az értesítő szokott közleményekkel vannak.

12. A fiumei m. kir. áll. polg. leányiskola és Scarpa-téri áll. el. leányiskola II. értesítője az 1901—902-iki iskolaévről. Közli: Berthoty Károlyné.

A tanév megszakíttatott jan. 3—20-ig az iskolában is fellépett járvány miatt. Az intézethez kinevezték Herrerne Drumár Alexandra r. tanítónőt s megbízták Jungné Zerbs Rozina felsőbb leányisk. tanítónőt az ének és torna-, Gotthardi Mária áll. el. isk. tanítónőt pedig az olasz nyelv tanításával. — Az isk. ünnepeket a lehető legpontosabban megtartották, a mi itt a hazafiság szempontjából különösen fontos. Táncztanfolyamot is rendeztek. — Meglátogatták az intéz tet: Donáth Imre min. oszt. tan. több ízben, dr. Morlin Emil oszt. tan. és dr. Tauffer tiszti orvos. — A tantestület tagjai voltak: Berthótyné Trinksz Fanny, Herrerné Drumar Alexandra, Gotthardi Mária és Jungné Zerbs Rozina. A növendékek száma: (I. = 30, II. = 43) = 73 volt; vallásra nézve: róm. kath. 65, gör. kel. 1, ev. ref. 2, izr. 5; anyanyelvre nézve: magyar 30, olasz 27, német 5, horvát 11. Az értesítő pontosan beszámol mindenről, sőt némelyik fontosabb czikket olasz nyelvre is lefordított.

13. A gyöngyösi áll. polg. leányisk. és a vele egybekapcsolt női kézimunka-tanfolyam értesítője az 1901—902. iskolai tanévről. VIII. évfolyam. Közli: Demjanovich Teodorné Kasics Etel, igazgató.

Az iskolai év mindennemű megszakítás nélkül a rendes ünnepélyek megtartásával folyt le. A tantestületben előléptetéseken kívül változás nem volt. A kir. tanfelügyelő több ízben meglátogatta az intézetet. — A tantestület nőtagjai voltak: Demjanovichné Kasics Etel, Jilly Vilma, Pászayné-Weidner Anna, Tóbisch Teréz, Zsigárdy Flóra és Fejérné-Beniczky Róza. — A növendékek létszáma: (I. = 37, II. = 38, III. = 34, IV. = 30) = 139 volt, vallásra nézve: róm. kath. 62, gör. kath. 2, ág. evang. 4, ev. ref. 9, izr. 62. anyanyelvre nézve: magyar 136, német 2, olasz 1. — A női kézimunkatanfolyamnak 10 növendéke volt.

14. A győri m. kir. áll. polg. leányiskola XX-ik és az ahhoz kapcsolt női kereskedelmi tanfolyam VIII-ik értesítője az 1901—1902. tanévről. Szerkesztette: Karsay Jolán igazgatónő.

Az intézet területileg nagyobbodott a lefolyt tanévben, t. i. a szomszédos telket a város ingyen átengedte az intézet czéljaira, melyen a vall. és közoktatásügyi miniszter tornacsarnokot építtetett s játékteret rendeztetett be. — A tantestületi változások: a győri áll. tanítónőképző elhunyt igazgatója Pataky Irma helyébe a miniszter úr Karsay Jolánt nevezte ki s így a polgári isk. igazgatója Nagy Gizella r. tanítónő lett, kinek helyét a turóczszentmártoni hasonló jellegű intézetből Spanraft Gabriella foglalta el. De ezen változások csak az 1902/3-ik tanévben lesznek életbe léptetve. — A tanév folyamán a győri szinházba két alkalomból vitték el a növendékeket: az «Ócskay brigadéros» és a «Pártütők» előadására; az intézetben Demény Albert szavalóművész s Csik N. tanár mikroskopmutatványait nézték, illetve hallgatták a növendékek. A szokott iskolai ünnepélyeket megtartották. = A tantestület nőtagjai voltak: Karsay Jolán, Ajer Mariska, Czikann Berta, Kiss Izabella, Lósy Edéné, Nagy Gizella, Rötzer Etelka és Timár Fanny. — A növendékek létszáma (Ia. = 49, b. = 47, IIa. = 40, b. = 39, IIIa. = 32, b. = 30, IVa. = 40, b. = 38) = 315 volt; vallásra nézve: róm. kath. 128, gör. kath. 4, ág. ev. 49, ev. ref. 19, izr. 115; anyanyelvre nézve: magyar 303,

német 12. — A női kereskedelmi tanfolyamot 40 növendék végezte; s a zongoratanfolyamba 4 növendék járt. — Az értesítő részletesen közli a rendtartást s a női kereskedelmi tanfolyamra vonatkozó tudnivalókat a szokott közleményeken kívül.

15. A győri szent Orsolya-rend internatussal egybekapcsolt polgári leányiskolájának értesítője az 1901—902. iskolai évről. Közli: az igazgatóság. — IV. évfolyam.

A jelen tanévben megnyilt a IV ik polgári osztály is s így, mint teljes intézet szerepelhet a közoktatási intézmények közt. Ez tette szükségessé az újabb tanerők — Csépe Sr. Ignacia s Grész Irma — alkalmazását. — A tanév menete zavartalan volt. — A tantestület nőtagjai voltak: Kodál M. Xavéria, Hancz S. Emerica, Brand S. Stefania, Csépe S. Ignacia, Vass Gizella és Grész Irma. — A növendékek száma: (I. = 57, II. = 47, III. = 40, IV. = 52) = 196 volt; vallás szerint: róm. kath. 188, ev. ref. 1, izr. 7; anyanyelv szerint: magyar 186, német 10 — A női kézimunkatanfolyamra 38, az ének- és zenetanfolyamra (27+5) = 32 növendék járt; az intézetben 60 növendék lakott benn. A rendes körülmények közt helyt foglalnak a Mária kongregatióra s a Rend egyéb iskoláira vonatkozó czikkek is.

16. Az iglói ág. hitv. ev. elemi és polgári leányiskola értesítője az 1901—902. tanévről. XXII. évfolyam. Közli: Dobó Adolf igazgató.

A tanév zavartalanul folyt le. Megemlítésre méltó, hogy a nemzeti érzület fejlesztése érdekében a mult tanévben is megalakult a Magyar Önképzőkör a leányiskola kebelében; 23 rendes gyülést tartottak a tanév alatt. A kör tagjagjai a III. és IV. oszt. növendékei voltak, összesen 58. — Előadásra került: 111 költemény, 31 olvasmány és ifj. színdarab. — Tanulmányi kirándulást rendeztek a poprádi és Csorba-tóhoz, az iglói villamvilágitási részvénytársaság központi telepéhez. Tavaszi mulatságot rendeztek a «Szirtalja» nevű kiránduló helyen. Meglátogatták az intézetet: dr. Walser Gyula lelkész és Münnich Kálmán iskolafelügyelő úr több ízben; s Druisner György kir. s. tanfelügyelő május 22. és 23-án. — A tantestület nőtagjai voltak: Szépréthy Vilma, Télessy Dalma és Torkos Mária. — A növendékek létszáma (I. = 41, II. = 37, III. = 38, IV. = 31) = 147 volt; vallás szerint: ág. ev. 61, ev. ref. 4, róm. kath. 53, gör. kath. 3, izr. 26; magyar 34, német 204, tót 9.

17. A hosszúfalusi m. kir. állami polg. fiú- és leányiskola értesítője az 1901—902. iskolai évről. Szerkesztette: Killyéni Endre igazgató.

Az intézet kebelében a lefolyt tanévben nyilt meg a női kézimunkatanfolyam 13 növendékkel, kiknek oktatására Roncskevics Antonia neveztetett ki. Tanulmányi kirándulást tettek a «Kossuth Ligetbe», majd Brassóban hallgatták meg 100-nál több növendék részvételével II. Rákóczi Ferencz fogságát. — Meglátogatta az intézetet: dr. Pintér Gábor kir. tanfelügyelő. — A tantestület nőtagjai voltak: Killyény Erzsi, Pallos Veronka, Roncskevics Antonia, Sánekné Silló Lujza és Szekula Katinka. — A növendékek száma: (I. = 49, II. = 34, III. = 21, IV. = 17) = 121 volt; vallás szerint: ág. ev. 62, róm. kath. 19, ev. ref. 15, gör. kel. 20, izr. 5; anyanyelv szerint: magyar 97, román 20, német 4.

S. I.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Bölcsészethallgató nők.*

Bölcsészet a nőknek! vakmerő nagy eszme,
Mely mindent, a mi csak női, ellenezne.
Hisz eddig a nőrül azt hitte a világ
Hogy az csak gyönyörre teremtett bájvirág,
Hisz a tudatlanság a nő legszebb éke,
Abban a megnyugvás, abban van a béke.
A nő boldogsága: hogy tűrjön is higyjen
Hogy ne emlékezzék, hanem csak feledjen
Az volt a fogalom a régi világban:
«Hallgasson az asszony az eklézsiában».
... Változtak az idők, a világ megmozdúlt;
S új korszakba indúlt egész táborostúl.
Az erősebb férfi karja már nem elég
Hogy megvédelmezze nemzete életét.
Vitézség, vérhullás hősköltemény tárgya
Kegyetlen technica annak végét járja.
Észszel, tudománynyal harczol minden nemzet
A ki alúl marad, az bizton kiszenved.
S ebben a nagy harczban, mely hódítva terjed,
Világidomító új fogalom erjed.
Hogy a nő lelke is bir szellemerővel
Versenyt küzdeni az új emberöltővel,
Hogyha a bölcsészi s tudományos pálya
Csarnokát előtte szabadon feltárja,
Hogy a nő lelke is birja azt a lángot,
Mely megvilágítja az egész világot.
Világtörténetet, országunk életét
A világszellemből levont észleletét

* E költeményt Jókai a bölcsészethallgatónők november 9-én tartott jótékonyczélú hangversenye bevezetőjeül írta. *Szerk.*

A teremtés titkát, földalakulását,
Népek ismeretét, fajok támadását,
Sorozatos számait a statisztikának,
Irányát a külső s belpolitikának,
Új találmányoknak csodafejlődését,
Vakmerő eszméknek megtestülését,
Mikben a halandó Istent hí versenybe
S diadallal száll az elemekkel szembe,
Országismeretet, külvilágnak képét,
Az öt földrész minden ismeretes népét,
Tanul megvitatni jogot, igazságot
S keresni a bennök rejlő tanuságot,
Vegyészet titkait, egészség védelmét,
És mindenek felett a haza szerelmét.
— S a mit összegyűjtött, fiatal erővel
Tovább terjeszteni haladó idővel
Nevelni eszesnek az új nemzedéket.
Miveltté, okossá képezni a népet;
Azért a nő nem fog sorsától eltérni
A szív nőé marad: csak az ész lesz férfi
... Ez a hivatása női bölcsészetnek
Nemes nagy feladat, kik reá születnek
Kisérje hő áldás őket e pályára,
Magaslatán hála, dús koszorú várja!

Dr. Jókai Mór.

*

Wlassics miniszter az iskolákban. Magyarország népszerű közoktatásügyi minisztere október hó folyamán több nemzetiségi iskolát látogatott meg s felkereste a siketnémák s vakok intézeteit. Legelőször a belényesi görög katholikus iskolákat szemlélte meg. Váratlanul előleges bejelentés nélkül lépve be a gimnáziumba, sorra járta az összes osztályokat, elfoglalta a katedrát s főleg a történelemből, a magyar nyelvből és irodalomból intézett kérdéseket a tanulókhoz, különös sulyt vetvén annak megvizsgálására, vajjon az állami nyelvben van-e kellő jártasságuk. Mintegy két órai időzés után a miniszter a Pável püspök által alapított görög katholikus román leányiskolát tekintette meg s hasonlóképen maga vizsgáztatta a tanulókat. Az állami elemi iskola megtekintése után a miniszteri körut a görög katholikus és keleti gimnazista internátusok megtekintésével késő délután ért véget. A görög katholikus főgimnáziumban a tanári kart a szemle után az igazgatói irodába hivatta a miniszter, közölte észrevételeit, intette őket, hogy az ifjakat a haza hű és hasznos polgáraivá neveljék; utalt arra, hogy a magyar állam mily egyenlő szeretettel öleli föl az ezer éves közös haza bármely nemzetiségü polgárát. Ennek fejében természetesen a közoktatásügy minden tényezőjétől a legkifogástalanabb hazafias oktatást, a legföltétlenebb államhűséget kívánja, követeli. Megjegyezte, hogy esetleg egynémely észrevételét hivatalos úton írásban közli.

Ép ily váratlanúl érkezett a miniszter Molnár Viktor miniszteri tanácsos kiséretében Brassóba és sorra vizsgálta a görög keleti román főgimnáziumot, az ágostai evangelikus szász főgimnáziumot és polgári leányiskolát, a katholikus státus főgimnáziumát és leányiskoláját, végül az állami főreáliskolát. A miniszter mindenütt maga vizsgálgatta a tanulókat. Délután az ágostai evangelikus szász reáliskolát vizsgálta meg; másnap a Brassó közelében lévő magyar, szász és román faluk elemi iskoláinak és a hosszúfalusi polgári iskolának megtekintésére kocsizott. Brassóból visszatértében Nagyszebenbe utazott; a miniszter szalonkocsijában hált s reggel a városba hajtatott, a melyet érkezésének hírére fellobogóztak. Reggel kilencz órakor megjelent a az ág. ev. szász főgimnáziumban s a reáliskolában, azután megtekintette a Bruckenthal-muzeumot. A délelőtt folyamán még megvizsgálta a görög keleti román tanítóképző- és papnevelő-intézetet a metropolita kalauzolásával, délben az állami főgimnáziumot s a római kath. polgári leányiskolát és tanítóképzőt vizsgálta meg. A miniszter, a ki valamennyi intézetben maga vizsgáztatta a tanulókat, körutját a görög keleti román polgári leányiskola és az ág. ev. szász tanítóképzőintézet megvizsgálásával fejezte be, mindenütt lelkére kötve a tanároknak a nemzeti szellem ápolását. A miniszter látogatása mindenütt lelkesítőleg hatott, de valóságos jótétemény gyanánt hatott a vakokra, kiknek új budapesti intézetét a közoktatásügyi miniszter Szabó Sándor min. oszt. tanácsos társaságában látogatta meg. A miniszter sorra járta a helyiségeket, bemutattatta magának a vakok oktatásánál használt különleges földrajzi, számtani, mértani taneszközöket, a Braille-féle speciális pontirást és a látókkal való közlekedésnél használt tűszúrásokkal készülő úgynevezett Klein-féle írást. Megnézte a vakok tankönyveinek előállítására szolgáló nyomdát, a dísztermet és új kitünő orgonát. Végül az intézeti ipari tanműhelyekbe ment, a hol a kosár-, a nádfonást és kefekötést tanítják. Innen az intézetből kilépő növendékek további megélhetését biztosító ipari foglalkoztató műhelyekbe ment, hol a munkások működéséről személyesen győződött meg. Majd a gazdagon felszerelt kefe- és kosáráru raktárat tekintette meg. A miniszter beirta nevét a vendégkönyvbe s lelkesítette a tantestületi tagokat e nemes ügy iránti további szeretetre, mely iránt — mint maga mondá — szive egész melegével érdeklődik.

Itt említjük meg, hogy résztvett a miniszter a váczi siketnémák intézetének száz éves fennállása alkalmából tartott nagyszabású emlékünnepen is. Megnyitotta a siketnéma iparosok kiállítását és leleplezte az intézet alapítóinak I. Ferencz királynak és Cházár Andrásnak az intézet kertjében elhelyezett szobrát. A miniszternek a jubileum alkalmával is tanusított jóakarata hálára kötelezte a siketnéma intézetek tanárait s kongresszusuk díszközgyűlésén országos egyesületük dísztagjává választották a minisztert, a kit azután a gyűlés táviratban üdvözölt. A kultuszminiszter megköszönte az üdvözlést, valamint azt is, hogy dísztaggá választották. Ez utóbbi megemlékezést — irja a miniszter — különösen azért fogadja hálával, mert viszhangját látja benne annak az őszinte érdeklődésnek és ügyszeretetnek, melylyel a siketnémák gyógyító pedagógiáját és pedagógusait mindenkor kisérte és a jövőben is kisérni fogja.

*

A IV. ker. községi felsőbb leányiskola. A székesfőváros tanácsa az idén arra kérte a közoktatásügyi minisztert, hogy a IV. ker. községi felsőbb leányiskolában az egyik V. és az egyik VI. osztálynak latin irányuvá alakítását engedje meg. A miniszter válaszában kijelenti, hogy ezt mindaddig nem engedélyezheti, a míg a tanács kötelező nyilatkozatot nem tesz arra nézve, hogy a latin irányu két tanfolyam két felső (VII. és VIII.) osztályát is szervezi. A mi pedig azt illeti, hogy vajjon lehetséges volna-e a székesfővárosi két községi felsőbb leányiskolájának alsó négy osztályát polgári leányiskolává átalakítani, úgy, hogy ott a franczia nyelvet is tanítsák, azok számára, a kik a továbbképző-tanfolyamot kívánják folytatni, erre azt feleli a miniszter, hogy a felsőbb leányiskolák ilyen módon át nem alakíthatók, mert a polgári leányiskolává való átváltoztatás ugyan lehetséges, de az alsó négy osztály nélkül való, továbbképző-tanfolyamból álló csonka felsőbb leányiskola fölállítása és föntartása egyáltalában nem engedélyezhető. De különben is, a felsőbb leányiskola középiskolai jelleggel bír, a mely tanintézetnek felsőbb osztályait fölállítani a négy alsó osztály nélkül épp úgy nem lehet, valamint ezt a középiskolákról szóló 1883 : XXX. t.-cz. 2. §-a a gimnáziumokra és reáliskolákra nézve megtiltja.

*

A hódmezővásárhelyi óvónőképző intézet október hó 25-én ünnepelte — szűk családi körben — fennállásának 10-ik esztendejét. Ez alkalomból Steinitzer Vilma, az intézet jelenlegi igazgatója, barátságos lakomára hívta egybe az intézet volt és jelenlegi tanárait, kik sorában ott láttuk a vidékről Peres Sándort és Pálmai Lenkét, az intézet volt igazgatóját illetőleg tanítónőjét s György Aladárt, az intézet nemeslelkű barátját. Az intézet jelenlegi növendékei október hó 26-án délelőtt önképzőköri gyülést tartottak s fényes tanujelét adták annak, minő kitünő s hivatott kezekre van bízva az ország egyetlen állami óvónőképzőjében a nevelés s tanítás szent ügye. György Aladár elragadtatva a szép felolvasás, szavalat, ének és hegedűjátéktól, egy aranyat ajánlott fel azon szereplő számára, kit a társnők legméltóbbnak találnak a jutalomra. Egy szegénysorsu másodéves növendéké lett az arany, kinek kétszeresen jólesett a jutalom. Délután az intézet kertjében vígan folyt a szüret, este pedig a növendékek tánczmulatsága gyüjtötte egybe a társaságot, melynek minden tagja Isten gazdag áldását kérve az intézetre, annak volt és jelenlegi tanáraira és növendékeire, boldogan s szép emlékkel gazdagodva távozott otthonába.

*

A Mária Dorothea Egyesület budapesti tanítónői szakosztálya október hó 18-án tartotta az állami felsőbb leányiskolában Sebestyénné Stetina Ilona elnöklete alatt a jelen tanévben első felolvasó ülését. Az elnök mindenekelőtt köszönettel emelte ki, hogy az állami felsőbb leányiskola jelenlegi igazgatójának Révy Ferencznek szívességéből lehetségessé vált, hogy a szakosztály régi otthonában tartsa üléseit. A jelenlevő Révy igazgató a házigazda lekötelező szivességével kijelentette, hogy a szakosztályt mindig szivesen látja az intézet dísz-

termében ülésezni, az egyesület törekvéseit minden lehető eszközzel támogatni törekszik. Ezután az elnök jelentést tett az egyesület életében előfordult főbb eseményekről, nevezetesen az otthon egyik ápoltjának Benczur Zsuzsannának haláláról, arról az örvendetes tényről, hogy király ő felsége az állami sorsjáték ez évi jövedelmének $^1/_{11}$-ed részét az egyesületnek adományozta. Felhivta az elnök a tagok figyelmét a «Leányegyesület» és a «Női karének egyesület» működésére, valamint a Szabóné Nogáll Janka védnöksége alatt álló Berkovics-féle szabászati intézetre. Örömmel jelentette továbbá az elnök, hogy az egyesület barátai közül többen igérték meg a szakosztályi üléseken való szíves közreműködést. Többek között Katona Lajos, Láng Nándor, sőt még a híres utazó Biró Lajos is; az elnök azonban tekintettel a szakosztály czéljaira, a tanítónő tagokat kéri buzgó munkálkodásra. Könyvismertetéseket, az iskolai életből vett tapasztalatok előadását nőkérdésre s a pædagogiára vonatkozó értekezéseket lehetőleg minden ülésre kér a tagoktól, hogy így eleven szellemi élet fejlődhessék a szakosztályban. Végül sajnálattal jelenti be, hogy a mai napra kitűzött egyik előadás, Tordai Grail Erzsébet betegsége miatt elmarad. Így csak Vidéki Apolonia egyesületi tag tartotta meg a figyelmet mindvégig lekötött, gondolatébresztő előadását «Danczig és vidéke» czímmel. A nagy tetszéssel fogadott előadás közlését mai számunkban megkezdjük.

*

Régi himzések és női munkák kiállításai a külföldön* Németországban, valamint Svédországban és Norvégiában kiváló nők régóta fáradoztak azon, hogy régi korszakok művészi munkáit sajátszerű technikájukban föleleventsék. E példát követték Massachusetts-ben (Egyesült-Államokban) is, és meglepő eredménynyel sikerült a régi «fehér és kék» himzéseket napfényre hozni. Deerfield városában a régi akadémia birtokában van azon gyüjtemény maradványainak, mely még az első kolonisták telepedésétől származik. Daczára annak, hogy e történelmi időkből származó darabokat gondosan őrizték, mégis nagyrészt szétszóródtak azok. S két buzgó nőnek, Miss Whiting és Miss Millernek köszönhető fölélesztésük, kik e mintákat összegyüjtötték és lemásolták. A nagy tetszés, a melyet e régi munkák keltettek, a «kék és fehér» munkák egyesületét teremtette meg, mely egylet munkát ad és árusít, kiállításokat rendez, megrendelést közvetít. A régi minták rajzáról az említett hölgyek gondoskodnak.

Női munka kiállítást rendeztek legutóbb New-Yorkban is. Októberben volt a Madison Square Gardenben egy nagy kiállítás. A mit a nő a művészetben, iparban, tudományban és háztartásban teremtett, minden képviselve volt. A nagymérvű kiállításra 25.000 dollárt költöttek, 3000 alkalmazott volt elfoglalva. 1900-ban *Londonban*, a Carl's Court-ban tartott hasonló kiállításnak volt kitünő sikere *Sheffield*-ben pedig már harmadszor ismétlődik ily nagyszabású kiállítás, melyre

* A külföldi adatokat P. I. kedves munkatársunktól kaptuk, ki közreműködését ez irányban jövőre is igérte. Fogadja e helyütt is köszönetünket. *Szerk.*

a királyság minden részéből előkelő urak és hölgyek küldtek oly régi kézimunkákat, melyeknek történelmi értékök van. A tárgyak 12 szakosztályban több alsó osztálylyal voltak kiállítva. Himzés, varrás, faragás, festés stb. minden képviselve volt. A jövő tanévben még nagyobb szabású kiállításra készülnek.

*

Az amerikai nők küzdelme. A hires előharczosa a nők jogainak Susan B. Anthony így nyilatkozik közelebbről: a nőknek folyton kell jogaikért küzdeniök, s miután elnyerték, vigyázniok kell, nehogy elvegyék azokat tőlök, a mint jól és biztosaknak érzik magokat. Miss Anthony e nyilatkozatot az amerikai nagy egyetemekre vonatkozólag tette, melyek eddig beengedték a nőket, de most azon vannak, hogy a nőket eltávolítsák, vagy legalább is kisebb számra szorítsák vagy a férfiaktól elválasztva tanítsák. Standford egyetem Californiában, Nortwestern Illinois-ban és Chicagóban megállították a nők törekvéseit. Egyszerre úgy találják, hogy az egyetemek elnőiesednek a nők jelenléte által. Egy más ok, melyet Németországban is hangoztatnak, hogy túlzsufoltak a nők miatt az egyetemek. Eddig ez okokat nem ismerték, most azt hiszik, hogy ha a tanulók számának felét a nők képezik, akkor ez utóbbiakat kell eltávolítani. Az aggodalmat némileg jogosultnak tarthatjuk, ha meggondoljuk, hogy az Egyesült-Államok egyetemei és colleges-jei ebben az évben 4—5000 nőt bocsátottak ki, kik letették a vizsgáikat. Washingtonban hivatalosan közzétették, hogy az 1890—1900. években az egyetemi hallgatók száma 60 perczenttel növekedett, míg a hallgatónők száma 148 perczenttel több. Az egyetemet végzett nők munkaköre is bővül. *Buffaloban* pl. körülbelül 50 orvosnő működik. Hárman közülök a tanításnak szentelték magokat. Dr. Traut k. a. egy magasabb fiuiskolán tanít. Dr. Bender k. a. az elemi népiskolák inspectora, s általános nagyrabecsülés tárgya. A buffaloi nők érdekeit nagyban előmozdítja. E nők nagyobb része a buffaloi egyetemen végzett. — A kormány sem zárkózik el a nők alkalmazása elől, Miss Henrietta Allen Kelley-t pl. megbízta a washingtoni kormány, hogy mint kormánybiztos, a selyemhernyótenyésztést az Egyesült-Államokban tudományos alapon berendezze. Miss Kelley gazdag hölgy, s eleinte birtokán kisérletezett, erre figyelmessé lett a kormány. A miss reméli, hogy ez ipar gyorsan annyira fog fejlődni, hogy az Egyesült-Államoknak nem fog kelleni idegen selyem, melyért az utolsó években 50 millió dollárt adott a külföldnek.

*

A német nőegyletek szövetsége. A «Generalversammlung des Bundes deutscher Frauenvereine in Wiesbaden» október első napjaiban tartott ülést Wiesbadenben, melyre Németország minden részéből eljöttek a női jogok előharczosai, köztük egy néhány férfiu, kik munkájok s érdeklődésök által e téren már előbb ismertté tették magokat. Fölötte érdekes thémákat tárgyaltak: A nők erkölcsi süllyedése ellen nyomatékosabban kell harczolni; propagálni kell a lányoknak gymnáziumokba, reáltanodákba való fölvételét. Egy peti-

tióban kérik a porosz képviselőházat és a többi egyes államot, hogy a nők iskolai hatóságok és iskolai küldöttségek körébe bevonassanak. Egyhangúlag kérik a női gazdasági és kertészeti iskolák felállítását. Sürgősen kívánják, hogy az egyesületek érdeklődése a nők szavazati joga iránt ébrentartassék s előmozdíttassék, mert a szövetkezet törekvései csak a nők szavazási joga által érhetnek el állandó eredményt. stb. stb. Végül a gyülekezet kötelességévé teszi a nőegyleteknek, hogy küzdjön a régi rendeletek ellen, mely az állam belső és külső ügyeiben való résztvevésöket kizárja.

Nagy szociális munkát ölel fel a szövetkezet; oly tevékenységet, mely a nőket direct belevezeti az életbe s arra serkenti, hogy jelenkorunk minden fontos kérdésén részt vegyen. Jellemző, hogy e mostani ülésen inkább előtérben volt a politika, mint más alkalommal.

A tárgyalások folyamán meggyőződtek különben a conservativ urak is arról, hogy a nő minden szociális és humanus munkában vállvetve akar haladni a férfivel, s jogi s gazdasági önállósága utáni igyekvésében nem a férfiúval akar heves harczra kelni, de arravalósága által helyet akar teremteni magának.

De volt e napoknak egy komikuma is, a mit felemlítünk. Még a komoly német nők között is akadnak olyanok, kik e mozgalmak folytán már a «jövő asszonyainak» képzelik magokat s férfi ruhát s férfi lényt másolnak. Egy ilyen «férfike» jelent meg Berlinből a wiesbadeni gyűlésen, mosolygott, ki látta. Az utczán egész csapatok bámulták, s egy rendőr, kinek úgy látszik megmagyarázhatatlan volt e furcsa jelenség, felszólította, hogy kövesse. A mint értesülünk, nemcsak Wiesbadenben vannak azon meggyőződésen, hogy ilyen figurákra nincs szüksége a törekvő nőknek. Mi magyar nők is úgy gondolkozunk, hogy a nő még akkor is csak nőnek lássék, ha a legmesszebb ható női jogokat követeli is.

*

A helsingforsi egyetem rektora, Hjelt tanár, pártolja a nők és férfiak közös taníttatását. Szerinte a nők jelenléte jó hatással van a tanuló ifjak igyekvésére. A nők modern nyelvekben, æsthetikában, irodalomban és történelemben tünnek ki; általában kevesebb eredményt mutatnak fel a philosophiában, mint a férfiak. A mathemathikai képességök némelykor meglepő, de kiváló tehetségek kivételesek. Jelenleg 120 nő látogatja a finn egyetemet s körülbelül a negyedrészét teszik az összes hallgatóknak.

*

A nőkérdés haladása Svédországban. Észak-Európában a nőkérdés évek óta lassan de folytonosan haladt, mert a nagyobb jogok és szélesebb körű tevékenység után törekvő nők elé felsőbb helyről nem gördítettek akadályt, sőt igyekvő nőket gyakran nyilvános eszközökkel segítettek czéljaik elérésében. Az első tanítónő 1853-ban tanított nyilvános iskolán. Már 1846-ban önálló üzletet vezethetett. 1856-ban jöhettek a nők a zeneakadémiára. 1857-ben megengedték a nőknek, hogy mint törvényes tanúk szerepelhetnek végrendeleteken. 1859-ben nyitottak gymnasiumot nők részére. 1861-ben megöngedtetett a nőknek

az orvosi és fogorvosi praxis. Ebben az időben nyiltak seminariumok elemi iskolai tanítónők kiképzésére. 1862-ben kapták a nők a községi választó jogot. E jogot most minden adófizetőnő gyakorolhatja. Stockholmban azonban adómentes birtoka kell, hogy legyen, ha e jogot gyakorolni akarja s törvényes tulajdonosa kell, hogy legyen a birtoknak, melyre adót fizet. 1863-ban engedték őket a postára és távirdához. 1866-ban a műakadémia nyitotta meg a nők előtt kapuit. 1869-ben alkalmaztak először nőket, mint ének- és rajztanítónőket nyilvános iskolán, ugyanakkor jutottak vasuti hivatalokhoz. 1870-ben a férfiakkal egyenlő föltételek alatt tehettek exament az egyetemeken. 1873-ban minden fakultás elfogadta a nőket, kivéve a theologiait. Azóta 500—600 nő tett egyetemi exament. 1889-ben elnyerték az iskolai s egyházi hatóságokhoz való megválaszthatóságukat. 1891 óta lehetnek gyógyszerészek.

Az eddigi haladás lánczához újabbak fűződnek, mert itt a nők, mint más országokban, folytonosan dolgoznak, tovább képezik magukat s tudásuk alapján állásukat családjukban, községben és államban a modern követelmények szerint szilárdítani s javítani igyekeznek.

*

Belgiumban megkezdték az «Ecoles d'adultes pour femmes» (asszonyok iskolája), alapítását. Háromszor egy héten este 8 órától 10-ig gyülnek össze tanulni az asszonyok; fiatalok, idősebbek; némelyek irni olvasni tanulnak, mások más téren gyarapítják tudásukat. A tanítványok mosónők, varrónők, piperésznők stb. a legtöbb férjezett. Némelyik reggel 6 órától este 7 óráig dolgozik, keresete után jár, s mégis meg van az energiája, hogy este az iskolába menjen. Ez iskolákkal kapcsolatban vannak a háztartási iskolák, hol főzni, vasalni tanulnak az asszonyok.

*

Az indiai nők. Az indiai egyetemek is megnyitották a nők előtt kapuikat, s az indiai nők hazájokban végezhetik tanulmányaikat, kik különösen az orvosi pályára készülnek. Ujabban hindu nők is léptek orvosi pályára. Miss Krishnabai Kelavkar Bombay egyetemét végezte, egyedüli vágya volt mielőtt praxisának szenteli magát, még Angolországban tökéletesbíteni tanulmányait, s így most Dublinban van. A mint visszatér, állami szolgálatba lép.

*

Egy japáni nő, Mrs. Asa Hirvoka Osakán alapítója és vezetője a Kajurra bankfirmának, kitünő organisator és spekuláns. Ő volt az első, ki japáni szénbányákat alapított. Nagyon érdeklődik a nőkérdés iránt, s házában számos fiatal leányt alkalmaz.

*

A «Mária Dorothea Egyesület» tanítónői szakosztályának november havi ülésén Lusztig Emma rendes tag a «békemozgalomról» értekezett, mig Láng Nándor tanár «egy antik fürdőhely» czímű érdekes és tanulságos előadásával a régi görögvilág egy megkapó kulturképét mutatta be. A nagyszámú közönség, melynek soraiban a békeegyesület kiváló tagjait láthattuk, mindkét előadást nagy tetszéssel fogadta. Az előadásokat következő füzeteinkben fogjuk közölni.

IRODALOM.

A FILOZOFIA TÖRTÉNETE. AZ EMBERI GONDOLKODÁS TÖRTÉNETE. Összeállította dr. *Pekár Károly*. Budapest. Az Athenaeum kiadása. 1902. Ára hat korona.

Filozofiai munkákban különben is szegény irodalmunk termékei között örömmel kellene üdvözölnünk a hasonló műveket még akkor is, ha azt nem is oly jó nevű iró kezéből veszszük, mint a szerző, ki jelentős munkásságával filozofiai irodalmunknak már eddig is megbecsülhetetlen szolgálatokat tett. Filozofia történetünk alig van. A ki tanulni akar, az vagy külföldi munkákhoz fordul, vagy beéri Domanovszky bizony kissé elavult és egyoldalú könyvével, vagy Nagy Ferencznek Lewesből készített kivonatával, mely munkácska érdemét különben kisebbíteni nem akarom, mert az utóbbi időben úgyszólván az egyedüli volt, melyből a tanuló ifjúság meríthetett. Dr. Pauer Imre hasonló czélú filozofia története könyvkereskedői úton már rég nem kapható. Lewes Gy. Henrik értékes, szépen irott és dr. Bánóczy József fordításában magyarúl is élvezhető művéről nem beszélek. Azt csak az olvashatja haszonnal, a ki a filozofia történetét főbb vonásaiban már ismeri. Mert ha megfelelő előkészültség nélkül fog hozzá, eltéved benne. Egyes filozofiai irányok és egyes irók tárgyalásából gyönyörűséget és okulás meríthet ugyan, de kellő áttekintést e különben kitűnő könyv nyomán nem nyer. Még kevesebb haszna van a tanulónak (úgy mint a nagy közönségnek) azon néhány különben becses filozofia történeti monografiából, melyekkel eddig Alexander, Bánóczi, Medveczky, Pekár, Sebestyén Károly, Jánossy Béla és mások megajándékozták irodalmunkat. A komolyan tanulmányozók számára kincses bányák, (sajnos, hogy számra jelentéktelenek), de az általános tájékozódás megszerzésének mindenkor használatukat meg kell előznie. «Az általános tájékozódás»-ra vezető, megbizható, világos kézikönyvre volt most igazán égető szükségünk. Ezért érthető, hogy első érzésünk, a mint Pekár könyvét megpillantjuk az öröm és köszönet érzése. Ime az összefoglaló kézikönyv, melynek sem terjedelme, sem feldolgozási módja nem haladja meg azok ismereteinek szinvonalát, a kiknek szánva van. Örömünk csak fokozódhatik, ha a könyv forgatásához fogunk. E könyv többet ád, mint a mit igér: nem csak tájékoztat és felvilágosít, hanem kedvet, vágyat ébreszt a tovább tanulásra s megmutatja az útat, melyen haladnunk kell, ha többet akarunk tudni, mint a mire könyvünk szűkös terjedelme eljuttathat. Nem dicsérhetjük azért eléggé a könyv czélszerű elrendezését. Rövid bevezetés után 300 lapon 11 fejezetben ismerteti az emberi gon-

dolkodás történetét; a hozzánk közelebb eső vagy gondolkodásunk, társadalmi és állami életünk és nevelési irányelveink átalakítására nagyobb befolyást gyakorló korszakokat, illetve filozofiai mozgalmakat és írókat részletesebben tárgyalja, a többire gyakran csak rámutat s egy-két rövid — leggyakrabban az eredeti forrásból merített — mondattal jellemzi őket. Figyelmét nem kerüli el semmi fontos, az emberi gondolkodás átalakítására befolyó tényező s igazságot szolgáltat azoknak is, kiknek fáradozása látszólag meddő volt az igazság kiderítésére, de megalkotta a kutatás módszerét, s megszabta az emberi ismeret lehetőségének határait. Műve I-ső fejezetében a gondolkodás első nyomaira mutat rá a «Kelet ókori népeinél», hol a filozofia a theologia szolgálatában áll; (a 10—20. lapokon) bemutatja az egyiptomiak, sinaiak, buddhisták és a régi perzsák vallásában fellelhető filozofiai elemeket. A II. fejezet három külön szakaszban tárgyalja a *görög filozofia* fejlődését, fénykorát és hanyatlását (21—50). A III. fejezetben 5 lapon (51—56) végez a középkori keresztény és arab filozofiá»-val, hogy a IV. fejezetben «A reneszánsz filozofiáját» és «A tudományok ujjászületését» szintén igen röviden, (58—91. l.) de mégis érdeme szerint méltassa. Az V. fejezet teljesen «Bacon és Descartes» jelentőségét fejtegeti, úgy állítván őket az (92—102. l.) olvasó elé, mint «a gondolat végleges felszabadítóit, a tudományos gondolkodás alapvetőit és az újkori filozofia két főirányának megindítóit», rámutat előzőikre, valamint követőikre is, kikkel később részletesebben foglalkozik. A VI. fejezetben ugyanis bemutatja «Descarttól Kantig» a metafizikusokat (103—122. l.) míg a VII. fejezetben «Bacontól Kantig» az angol tapasztalati filozofiával, a szenzualistákkal foglalkozik (123—155. l.) A VIII. fejezet «A franczia felvilágosultság» czímmel összefoglalja Voltairetől Pestalozziig ez irány zászlóvivőinek nézeteit, s e nézetek elterjedésének a tudományra és nevelésre vonatkozó hatásait. A XI. fejezetet «Kant» és «a kritikai filozofia méltatása» foglalja le, míg a X-ik fejezet a «Kant utáni filozofiá»-val, a romanticizmus filozofiájával foglalkozik. (176—188, illetve 188—220. l.) A legrészletesebb, legterjedelmesebb a XI. fejezet, mely «pozitivizmus»-sal s ennek kapcsán a legujabb filozofiai áramlatokkal foglalkozva a gondolkodás fejlődését s modern életfelfogásunk alakulását egész napjainkig nyomozza. Óriási anyagot tömörít össze (222—308.) e lapokon a szerző, s bizony csak nagy erőfeszítéssel tud eleget tenni annak a szándékának, hogy mindenre rámutatva, mindent meg is értessen. — A megértetést, a rendszeres áttekintést sok szónál érthetőbben magyarázzák különben a munka következő lapjain (309—316. l., illetve a 317. és 323. lapokon) közölt táblázatos kimutatások. Az első az «időtábla», mely időrendben sorolja fel a legrégibb kortól fogva napjainkig a gondolkodás kiváló bajnokait s a korszakalkotó filozofiai eszmék és művek keletkezését. A második kimutatás «fejlődéstáblák az emberi gondolkodás történetéhez» czímmel a fejedelmek nemzetségtábláihoz hasonlatosan mutatja ki, hogyan függenek össze a különböző korok és egyének főbb gondolatirányai, hogyan örökli és fejleszti tovább egyik-egyik nagy gondolkodó a másik eszmevilágát, hogyan épül az egyik rendszer a másik romjaira s hogyan fejlődik az egyik módszer nyomában a második, harmadik. Ez a táblázat, a mily tanulságos, ép oly eredeti s a szerző joggal irhatta

eléje: «Minden jog fentartásával». Azt hiszszük minden gondolkozva tanuló szükségét érezte tanulás közben az ilyenféle irányításnak s bizonyára tett kisérletet — néha talán hiába való kisérletet — a vázlatos összefüggés megállapítására. Ezért mondhatjuk, hogy a tanuló munkájának nagy megkönnyebbítése, néha legyőzhetetlennek látszó nehézségek lekűzdésének eszköze e biztos vonásokkal odavetett három önálló, de szervileg összefüggő táblán feltüntetett kimutatás.

Tegyük még hozzá, hogy a tovább tanulásra vágyó olvasónak a következő «Irodalom» rovat megbecsülhetetlen eszközt nyujt a továbbhaladásra, s hogy e rovatban (324—389. l.) a «legkönnyebben hozzáférhető, leghasznavehetőbb és világos előadású» művek nagy száma van felsorolva, s hogy ez összeállítás a magyar nyelven irott érdemesebb munkákat mind feltünteti sőt némi tartalmi tájékoztatót is ad felőlük; s végre hogy e nagy gonddal és tárgyismerettel készült irodalmi tájékoztatót könyvünk pontos «név- és tárgymutatója» követi, s hogy az egész mű áttekinthetőségét külön «tartalommutató» növeli: így azt hiszszük mindent elmondottunk a mit a könyv berendezésére és tartalmának értékességére nézve elmondanunk lehetett. Mindenki láthatja belőle, hogy nem csak hézagpótló, de valóban becses «összeállítással» van dolgunk. Igy nevezi ugyanis maga az érdemes és tudós szerző e művét a czímlapon s ezzel maga mutatott rá könyvének egyetlen sebezhető pontjára. A ki ismeri a szerzőnek azon becses dolgozatait, melyeket ő ezelőtt *irt* a filozófia különféle kérdéseiről, sajnálni fogja, hogy miért nem *irta* ezen munkáját is. Élvezetesebb lett volna a mű olvasása kétségtelenül. Igy az adatok mozaik-szerű egymás melettiségében nélkülözzük a művészi stilus egységesítő, gondolatébresztő hatását, s bár világosan és határozottan áll előttünk, a mit a szerző mondani akar, bizony-bizony némi szépséghibákra akadunk a mondatok laza szerkezetében. De talán ezt fel sem kellene említenünk oly műnél, melynek szükségességét, hasznosságát és becsét oly őszintén hangsulyozhatjuk, oly műnél melynek megjelenését irodalmi eseményként üdvözöljük. De miért ne? A szerző bizonyára a létező szükségre való tekintettel siettette műve megjelenését s nagy munkát végezve az anyag kiválogatásával és *összeállításával*, nem ért, nem érhetett reá a kellő csiszolásra. Bizonyára meg fogja ezt tenni a második kiadás előtt s akkor könyve művészibb formát öltve, nem csupán nagyon tanulságos és világos, hanem élvezetes is lesz, s a könyv megjelenése nem csak irodalmi eseményt, irodalmi *ünnepet* fog jelenteni. *S. J.*

*

A MAGYAR LANT. A magyar hazafias lyra és zene történeti fejlődése. Arany László és egyéb forrásművek nyomán irta *Kőrösi Henrik*. Zenéjét összeállitotta, magánhangokra, vegyes és férfikarra és zongorára átirta Sztojanovics Jenő. Iskolai és magánhasználatra. Kiadta Lampel Róbert (Wodiáner F. és fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedése. Vezérkönyv: ára 5 korona. Karszólam 75 fill.

A fentebbi czímet viselő díszes kiállítású füzet az Uránia tudományos színház állandó műsordarabja s mint ilyen a budapesti közönségnek kedves ismerőse.

Kitünő gondolat volt e művet könyvkereskedői úton a nagy közönséggel s főként az iskolai ifjúsággal megismertetni, mert a ma-

gyar szellemből fakadt régi dallamkincseket közönségünk nem igen ismeri, mivel nagyobb gyűjteményes munkákban levén azok nagy része elrejtve, nem eléggé hozzáférhetők. Kőrösi Henrik és Sztojanovits Jenő műve, melyhez dr. Kárffy Ödön verses *prologust* írt, a magyar hazafias lira és zene történeti fejlődését foglalja egységes képbe, pompásan összeválogatott szemelvényekben. A bevezető Rákóczy nóták után sorra következnek a legrégibb regős énekek, Farkas András, Tinódy Sebestyén dalai, a kurucz-énekek, népdalok, a régi tánczok zenéje, Czinka Panna, Hadik obester és Bihári nótája; majd nehány szép e századbeli népdal. A magyarázó szöveg világosan, szépen van írva, a dalok jellemzően vannak összeválogatva és gonddal harmonizálva. Egy-két nyomdahiba csúszott ugyan a kották közé, de a zeneértő e hibákat könnyen kijavíthatja. Ifjúsági egyleteknek, iskoláknak jó lélekkel ajánlhatjuk ezen, dr. Molnár Viktornak, az Uránia szinház alapítójának ajánlott becses dalgyűjteményt. *S. I.*

*

Beküldött könyvek.

A magyar gyorsirás Tankönyve a Gabelsberger-Markovits rendszer szerint. Iskolai és magánhasználatra írta *Forrai Soma*, tanár. Vitairási rész. Harmadik kiadás. Ára 1 korona 20 fill. Kiadja Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai). Budapest, 1902.

*

Magyar nyelvtan mondattani alapon. Irta *Deme Károly*. A közép és polgári iskolák I. és II. osztálya számára. Hatodik, lényegében változatlan kiadás. Ára 1 korona 20 fill. Budapest, 1903. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása.

*

Zeneelmélet. Iskolai és magánhasználatra. Irta *Szent-Gály Gyula*, a kecskeméti á. s. városi zeneiskola igazgatója. Harmadik javított és bővített kiadás. Kecskemét, 1903. Kiadja a Gallia-féle könyvkereskedés. Ára 2 korona 50 fill. Mint világos egyszerű nyelven írt mű ajánlható.

*

Magyar Könyvtár. A Wodianer-féle kiadóczég nagy népszerűségű vállalata, a Radó Antaltól szerkesztett «Magyar Könyvtár», most kezdi meg füzeteiből a negyedik százat, előkelő nevekkel és kiváló munkákkal. Beöthy Zsolt, a kinek neve már a vállalat legelső számának czímlapját is ékesítette, a «M. K.» iránt érzett állandó rokonszenvét most azzal mutatta ki, hogy átengedte számára Wesselényi Miklósról Zilahon mondott remek emlékbeszédét. Melléje sorakozik Mikszáth Kálmán, e klasszikus elbeszélőnk, a ki legjelesebb munkáit most sorra adatja ki a «M. K.»-ban; ezuttal «Prakovszky, a siket kovács» került sorra, a vállalat két számát töltve meg. A külföld klasszikusai közül most Demosthenes jelenik meg, a kinek Philippikáit Borsos Károly oly zamatos magyarsággal, oly világos és egyszerű

stílusban fordította le, hogy a művelt nagyközönség bizonyára sietni fog megismerni belőle a nagy görög politikai szónokot, a kit annyit emlegetnek, de oly keveset olvasnak. Végül becses ismeretterjesztő olvasmány is van ez új sorozatban: ifj. Hegedüs Sándor írja le amerikai úti élményeit «Az óriások világa» című füzetben, elevenen, érdekesen, költői tollal. Egy-egy szám ára 30 fillér. Teljes jegyzéket kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal: Andrássy-út 21.

*

Uj vármegyei térképek. A Lampel-Wodianer udv. könyvkereskedés kiadásában érdekes új megyei térképek jelentek meg. A térképeket — Zemplén vármegye, Zala vármegye, Pozsony vármegye és Nógrád vármegye — a nemrég elhunyt Hátsek Ignácz kir. térképész rajzolta. Jelentős újítása az e térképeknek, s e szempontból egyedül állanak, hogy a vármegye fontos és részletes térképét, mely a járásokat külön színekkel tünteti ki, a megye főbb városainak színes képe, s gazdasági és ipari életének jellemző termékei veszik körül. Minden lap külön is megrendelhető a kiadó czégnél. Áruk nagyságukhoz képest 40—60 fillér.

*

A «**Stampfel-féle Tudományos zseb-könyvtárban**» újabban a következő számok jelentek meg:

112. és 114. szám. **Mathematikai szünórák** I. és II. füzet. Irta Mikola Sándor. Mulatságos, szórakoztató és érdekes mathematikai problémák gyüjteménye. A problémák jókora része úgy van kidolgozva, hogy azok megértéséhez semmiféle algebrai előismeret nem szükséges.

113. szám. **Aesthetika.** Írta dr. Bartha József. A műízlésről szóló tudomány tárgyalása. Az æsthetikai érzések, a szép és fajai, a művészetek és a szép kifejezésének módjai — főfejezetek alatt ismerteti a tárgy keretébe tartozó kérdéseket.

115. szám. **Algebrai példatár.** Irta dr. Lévai Ede. 2. kiadás. A vállalat 2. számának két részre osztott új kiadása, a gymnasiumok viszonyaihoz alkalmazva.

Egyes szám ára 60 fillér; — minden füzet külön kapható a kiadónál és minden hazai könyvkereskedésben.

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

MAGYAR REMEKIRÓK

55 KÖTET

SHAKSPERE

ÖSSZES SZINMŰVEI

6 KÖTET

ÁRUK EGYÜTT:

240 KORONA

KÜLÖN:

Magyar Remekirók 220 kor.

Shakspere 30 kor.

Most jelent meg a **II. sorozat!**

TARTALMA:

Arany János munkái II. kötet.
Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Riedl Frigyes.

Kossuth Lajos munkáiból.
Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Kossuth Ferencz.

Reviczky Gyula összes költeményei. *Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Koroda Pál.*

Szigligeti Ede szinművei I. köt.
Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Bayer József.

Vörösmarty Mihály munkái II.
Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Gyulai Pál.

Az öt kötetből álló első sorozat tartalma:

Arany János munkái I.
Sajtó alá rendezte Riedl Frigyes.

Vörösmarty munkái I.
Sajtó alá rendezte Gyulai Pál.

Tompa Mihály munkái I.
Sajtó alá rendezte Lévay József.

Garay János munkái.
Sajtó alá rendezte Ferenczi Zoltán.

Csiky Gergely szinművei.
Sajtó alá rendezte Vadnai Károly

☞ Minden könyvkereskedésben kapható.

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A MAGYAR HELYESIRÁS SZABÁLYAI SZÓJEGYZÉKKEL.

Iskolai használatra összeállitotta

BALASSA JÓZSEF.

Ára füzve 30 fillér.

A NÉMET HELYESIRÁS ALAPELVEI.

(Helyesirási szótárral.)

Iskolai és magánhasználatra.

Az új, egységes német helyesirás alapján összeállitotta

HAUSER REZSŐ SÁNDOR

áll. felső kereskedelmi isk. tanár.

Ára füzve 1 korona.

A NŐK TÖRVÉNYKÖNYVE.

A nők jogaira és kötelességeire vonatkozó összes törvények és rendeletek alapján.

Irta

K. NAGY SÁNDOR

pestvidéki kir. törv. biró.

Ára füzve 2 korona 50 fillér.

TARTALMA:

Előbeszéd.
I. A nők jogai és kötelességei általában.
II. Leányok jogai és kötelességei.
III. Jegyesek jogai és kötelességei.
IV. Asszonyok jogai és kötelességei.
V. Anyák jogai és kötelességei.
VI. Elvált nők jogai és kötelességei.
VII. Az özvegyek jogai és kötelességei.

Felhivás előfizetésre.

*A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1902-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — **huszonharmadik évfolyamát** kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapcsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.*

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelési szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagogiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1902-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Nőnevelés“ címe alatt a VI. kerületi állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI., Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.